



Actieprogramma 2012 - 2015
Kwaliteitsimpuls
Landgoederenzone Rheden

Lan

Colofon

Titel:	Actieprogramma 2012 Kwaliteitsimpuls Landgoederenzone Rheden
Datum:	oktober 2012
Auteurs:	Aart Heinen - Ronald Buiting - Yves Martens - Tineke Velthorst - Ralph de Jong
Foto's:	Maarten Halfwerk - Age Fennema - Theo Nijhuis
Vormgeving:	Esther Nijhuis
Bureau:	Buiting Advies Wilhelminaweg 64 6951 BP Dieren 0313 - 61 90 42
Website:	www.buiting.nl

Het oorspronkelijke actieprogramma is mede tot stand gekomen door:
afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling Gemeente Rheden,
Peter Verhoeff - Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen
Martin Verbleek - Gelders Genootschap

*Landgoederenzone
Rheden*

Actieprogramma 2012 - 2015
Kwaliteitsimpuls
Landgoederenzone Rheden



Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Doel van het project	11
3	Unieke kwaliteiten Landgoederenzone Rheden	15
3.1	Geologie, geomorfologie en bodem	16
3.2	Ontwikkelingsgeschiedenis	16
3.2.1	Oudste bewoning	16
3.2.2	De middeleeuwen	16
3.2.3	17de en 18de eeuw	17
3.2.4	19de en 20ste eeuw	17
3.3	Onderdelen van historische landgoederen en buitenplaatsen	17
3.3.1	Landhuizen en gebouwen	17
3.3.2	Parken en tuinen	17
3.3.3	Landgoedbossen, lanen en kerkpaden	18
3.3.4	Sprengbeken en waterpartijen	18
3.3.5	Vergezichten	18
3.3.6	Uniek parelsnoer	18
3.4	Het landgoedbedrijf	19
3.4.1	Landgoed als bedrijf	19
3.4.2	Lasten instandhouden historisch erfgoed	19
3.4.3	Nieuwe economische dragers	19
4	Instandhouding en kwaliteitsimpuls landgoederen	23
4.1	Economische gebiedsdragers	24
4.2	Noodzaak tot kwaliteitsimpuls	25
5	Landgoederen in de gemeente Rheden	27
5.1	Beekhuizen	28
5.2	Heuven	28
5.3	Rhederoord	29
5.4	Middachten	30
5.5	Hof te Dieren	32
5.6	Landgoed en Huis Laag Soeren	33
5.6.1	Landgoed Laag Soeren (particulier deel)	33
5.6.2	Landgoed Laag-Soeren (deel Natuurmonumenten)	34
5.7	De Bockhorst	35
5.8	Snippendael	35
5.9	Avegoor	36
5.10	Larenstein	36
5.11	Potentieel volgende landgoederen	36
5.11.1	Daalhuizen / Dordtwijck	37
5.11.2	Biljoen / Beekhuizen	37
5.11.3	De Kruishorst	38
5.11.4	De Valkenberg	38
5.11.5	Rhederhof	38
5.11.6	Carolinapark	39
5.11.7	De Geldersche Toren	39
5.11.8	Hofstetten	39
5.11.9	Huis Laag Soeren	40

5.11.10 Le Paradou	40
5.11.11 Arva	40
5.11.12 Bernhalde	41
5.11.13 Den Brink	41
5.11.14 Dalstein	41
5.11.15 Groot Bergstein	41
5.11.16 De Heuvel	42
5.11.17 Huize Overbeek (Scholtenhuis)	42
5.11.18 Kerkwijck	42
5.11.19 Klein Avegoor	43
5.11.20 Huis Middendorp	43
5.11.21 Nederhagen	43
5.11.22 Ommershof	43
5.11.23 Overhagen	43
5.11.24 Rozenhagen	44
5.11.25 Scherpenhof	44
5.11.26 Schoonenberg	44
5.11.27 Schoonoord	45
6 Projecten	47
6.1 Projecten Tuinen en parken	48
6.2 Projecten Landschapselementen	49
6.3 Projecten historische gebouwen en bouwwerken	50
6.4 Projecten beken, sprengen, grachten en vijvers	51
6.5 Nieuwe ontsluiting	52
Bijlagen	
1. Sterkte-zwakte analyse (SWOT)	
2. Projecten van de landgoederen	
3. Provinciaal en gemeentelijk beleid	
4. Projectenbegroting landgoederen	
5. Integraal en gebiedsgericht	
6. Kaarten	





Inleiding

Historische landgoederen en buitenplaatsen vormen een belangrijk aspect in de geschiedenis van de landschapsontwikkeling in de gemeente Rheden. De nabijheid van de stad Arnhem en de unieke landschappelijke ligging aan de zuidoostelijke Veluwezoom (tegenwoordig aangeduid als Gelders Arcadiëzorgden voor een nagenoeg aaneengesloten reeks van landhuizen en landgoederen, met een groots panorama over de IJssel. Hierdoor ontstond een situatie die enigszins te vergelijken is met de Stichtse Lustwarande, het Kennemerland en de buitenplaatsen langs de Vecht en de Amstel.

De in de gemeente Rheden aanwezige landgoederen en buitenplaatsen zijn ook heden ten dage nog buitengewoon belangrijk. Zij zijn bepalend voor de kwaliteit van het woon- en werkgebied, het recreatiegebied, het erfgoed en het imago van de gemeente. Hierdoor vormen zij in feite de essentiële schakel in het DNA van gemeente Rheden.

Het voortbestaan van dit unieke landschap van landgoederen en buitenplaatsen staat echter sinds de Tweede Wereldoorlog onder druk, met name door de toegenomen verstedelijking, grote infrastructuurprojecten, grootschalige natuurontwikkelingen en beïnvloeding van de grondwaterstand. Daarnaast zijn ook de sterk gestegen kosten van het beheer van erfgoedobjecten van invloed. Historische gebouwen, waterpartijen, parken, tuinen en bossen zijn onderhoudsintensief en vragen bovendien regelmatig om aanpassingen aan de veranderende tijden. De hoge waarde van de landgoederen maakt het echter noodzakelijk zorgvuldig met het erfgoed om te gaan.

Gelukkig zijn de eigenaren en beheerders van de landgoederen binnen de Rhedense landgoederenzone zich van hun belangrijke positie bewust. Het garanderen van de duurzame instandhouding zien zij als doel, echter wel binnen een aanvaardbaar kostenniveau. Daarbij hebben de landgoederen hoge ambities. Dit ambitieniveau is te behalen door middel van het uitvoeren van een aantal projecten. Dit kunnen projecten zijn zoals het renoveren van historische woonhuizen, het vervangen van oude lanen, het uitbaggeren of belemen van grachten en vijvers, of het bouwen van nieuwe buitens op historische locaties. Ook het realiseren van de ecologische verbindingzone van de Veluwezoom naar de Havikerwaard vormt een dergelijk project. Voor een deel zijn deze projecten door de landgoederen uit eigen middelen te financieren. Deze middelen worden verkregen uit (erf-) pacht, houtverkoop of nieuwe economische dragers zoals bijvoorbeeld horeca of verhuur van gebouwen. Een groot aantal projecten kan desalniettemin niet door de landgoederen zelf worden ge-

financierd, maar moet wel worden uitgevoerd in het kader van de instandhouding en ontwikkeling van de bijzondere waarden. Externe financiering is dan ook noodzakelijk om het gewenste kwaliteitsniveau te garanderen.

De gemeente Rheden is door haar intensieve contact met de landgoederen van deze situatie goed op de hoogte. Het door de landgoederen geformuleerde ambitieniveau wordt door de gemeente omarmd en toegejuicht. Bovendien acht de gemeente het realiseren van het beoogde kwaliteitsniveau binnen de zone van groot belang. Dit is geheel in overeenstemming met het Erfgoedplan en de Landschapsvisie die de gemeente heeft opgesteld in het kader van het Landschapsontwikkelingsplan en het bestemmingsplan Landelijk Gebied. Ook in de structuurvisie geeft de gemeente aan in te spelen op het integrale karakter van de landgoederenzone en het belang van de voorgestelde kwaliteitsimpuls. Mede daarom ondersteunt de gemeente het project "Gelders Arcadië", een project van Het Gelders Genootschap, dat zich uitstrekt van Wageningen tot en met Rheden en dat is gericht op het in stand houden van de in dit gebied aanwezige landgoederenzone. Met "Gelders Arcadië" werd in de 19e eeuw het hier aanwezige landgoederenlandschap aangeduid dat gekenmerkt werd door zijn bijzondere schoonheid, bestaande uit een samenhangende structuur van geometrische lanenstelsels, glooiende landschapsparken, zichtlijnen en grootschalige bossen.

In overleg met een aantal landgoedeigenaren heeft de gemeente daarom in 2007 het initiatief genomen tot het opstellen van het gebiedsgerichte 'Actieprogramma Kwaliteitsimpuls Landgoederenzone Rheden' (AKLR). Dit programma is in 2008 van start gegaan met een kopgroep van vijf landgoederen, te weten Hof te Dieren, Middachten, Rhederoord, Heuven en Beekhuizen. Voor het programma van 2009 zijn hier twee landgoederen aan toegevoegd: Laag Soeren en De Bockhorst. Voor het programma van 2010 is landgoed Soeria aangesloten, waarna voor 2011 ook Snippendael en Avegoor zijn aangesloten. Landgoed Larenstein heeft zich tot slot met ingang van 2012 aangemeld als deelnemer.

De veertien landgoederen in het programma van 2012 (en verder) willen graag de kwaliteitsimpuls realiseren, hebben hun noodzakelijke projecten opgesomd en zijn voor de uitvoering op zoek naar financiële ondersteuning.

In het nu voor u liggende Actieprogramma zijn de projecten van de veertien landgoederen opgenomen, waarvoor de landgoederen aanvullende dekking zoeken. Het zijn stuk voor stuk projecten die noodzakelijk zijn om het door gemeente en landgoederen geformuleerde ambitieniveau te realiseren. Anders dan in voorgaande jaren, waarin jaarlijks een nieuw actieprogramma werd opgesteld, bestrijkt het voorliggende Actieprogramma een periode van vier jaar, lopende van 2012 tot en met 2015. Met een meerjarenplanning wordt beoogd een betere inschatting te kunnen maken van de financiële behoefte van de deelnemende landgoederen en buitenplaatsen en een efficiëntere afstemming tussen gemeente en provincie waar het gaat om het reserveren van financiële middelen.

Het Actieprogramma is bedoeld om duidelijk te maken welke externe middelen nodig zijn. In het voorliggende plan zijn de werkzaamheden opgenomen voor de eerstkomende vier jaar. De reeds uitgevoerde projecten - met behulp van financiering uit het actieprogramma - zijn in deze uitgave niet opgenomen. Met de provincie zullen afspraken worden gemaakt over de mogelijkheden om tot tussentijdse aanpassingen over te gaan, zowel wat betreft de deelnemende landgoederen en buitenplaatsen als wat betreft de door de deelnemers uit te voeren projecten.

De gemeente gaat zich blijvend inzetten om ook de andere landgoederen binnen haar gemeentegrenzen uit te nodigen om zich bij deze groep aan te sluiten. Het doel is om uiteindelijk alle landgoederen en buitenplaatsen binnen de landgoederenzone bij het realiseren van de kwaliteitsimpuls te betrekken.





Doel van het project

De gemeente Rheden beschrijft in haar beleidsvisie Landelijk Gebied de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische kwaliteiten van de gemeente. Daarbij wordt ook de landgoederenzone beschreven. De zone ligt op een voor Nederland uniek overgangsgebied van Veluwemassief naar IJsseldal. De zone is bedekt met historische landgoederen en buitenplaatsen en is van bijzondere kwaliteit. Door hun omvang, ligging, imposante uitstraling en rijke cultuurhistorische ontwikkeling is het landgoederenlandschap voor de gemeente beeldbepalend. De gemeente heeft zich dan ook tot doel gesteld de landgoederen en buitenplaatsen bij de instandhouding te ondersteunen.

¹ Om het plangebied van het voorliggende project te duiden, definieert gemeente Rheden een 'cultuurhistorisch waardevol landgoed' als volgt:

Een cultuurhistorisch waardevol landgoed is een vorm van 'levend' erfgoed. Het landgoed vormt een sociaal-economische eenheid met veelal een intacte historische buitenplaats als kern. De historische kern van een landgoed bestaat uit een ensemble van gebouwen, bouwwerken, ornamenten, park, tuinen, lanen, waterpartijen en -lopen. Deze elementen vormen een samenhangend geheel, veelal in een bewust vormgegeven landschappelijk compositie. Rondom deze kern bevinden zich de overige elementen van het landgoed zoals bossen, akkers, weiden en overige (natuur)gebieden. De cultuurhistorische waarde van deze elementen is te vinden in bijzondere elementen uit de ontginnings- en ontwikkelingsgeschiedenis (bijv. wildwallen en molenbeken) en bijzondere vormen landgebruik met een typisch landgoed aspect (bijv. laanbeplanting in een historisch plantverband). De landgoederen in de gemeente Rheden liggen in een nagenoeg aaneengesloten reeks op de bijzondere landschappelijke gradiënt van de Veluwezoom. Op de stuwwal liggen grootschalige bos- en natuurterreinen. In de overgangszone ligt veelal de historische kern van het landgoed met de oude loofbossen, lanen, akkers, tuinen en parken. Hier liggen ook de oude doorgaande routes die de landgoederen onderling met elkaar verbinden. Het IJsseldal biedt plaats aan grote boerderijen, akkers en weiden.

Instandhouding van de historische landgoederen en buitenplaatsen is voor de gemeente dus van groot belang. Daarbij denkt de gemeente niet alleen aan het belang voor de privé-eigenaar of beherende organisatie. Met name de samenleving wordt als belanghebbende beschouwd. De landgoederenzone draagt namelijk bij aan het welbevinden van inwoners en bezoekers door het bieden van ontspanning en verblijfsmogelijkheden. Daarnaast staat de landgoederenzone garant voor een hoogwaardige natuurlijke en cultuurhistorische omgeving.

Voor de gemeente zelf ligt er dan ook een groot belang. De landgoederenzone vormt de belangrijkste identiteitsdrager van de gemeente. Handhaven en waar nodig verbeteren van het huidige kwaliteitsniveau is een belangrijke uitdaging. De gemeente constateert echter dat het om een complexe en kostbare zaak gaat. Door de toegenomen kosten van beheer en instandhouding van met name erfgoedaspecten, zoals cultuurhistorisch groen (historische tuinen, parken, landschapselementen) en gebouwen, verdient de zone volgens de gemeente ondersteuning uit algemene middelen. In dit kader formuleert gemeente Rheden als doel van het "Actieprogramma Kwaliteitsimpuls Landgoederenzone Rheden":

"Instandhouding en kwaliteitsverbetering van het landschap door middel van het veiligstellen van het huidige kwaliteitsniveau van de landgoederen en buitenplaatsen en het geleidelijk hoger stellen van het huidige ambitieniveau."

De gemeente wil om het gewenste kwaliteitsniveau te realiseren periodiek alle projecten inventariseren en overzichtelijk presenteren. Het actieprogramma is in 2008 van start gegaan. De daaropvolgende actieprogramma's van 2009, 2010, 2011 en het voorliggende programma van 2012-2015 zijn telkens actualisaties van de voorgaande programma's. Uitgevoerde projecten zijn 'van de lijst' gehaald, nieuwe projecten zijn toegevoegd. Hierdoor wordt duidelijk wat er in de komende jaren in de - bij het actieprogramma aangesloten - landgoederen moet gebeuren en vooral wat de uitvoering van de projecten gaat kosten. Gedurende de actualisatierondes worden andere landgoederen uit de landgoederenzone successievelijk bij de ontwikkelingen betrokken.



Unieke kwaliteiten Landgoederenzone Rheden



De stuwval in de gemeente Rheden strekt zich uit van Velp tot Dieren en is onderdeel van de Veluwezoom. Maar ook buiten dit gebied bevindt zich een aantal belangrijke landgoederen die bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving binnen de gemeente. De zone bezit een aantal unieke kwaliteiten dat ervoor zorgt dat de landgoederenzone als een geheel herkenbaar is. Hieronder wordt de landschappelijke en cultuurhistorische verwevingstructuur beschreven en wordt stilgestaan bij de bijzondere kwaliteiten van de landgoederenzone.

3.1 Geologie, geomorfologie en bodem

Een van de belangrijkste kwaliteiten van de landgoederenzone is de voor Nederland unieke combinatie van hoogteverschillen met steile dalen. Door de aanwezigheid van deze gradiënt bezit de zone naast hoge (potentiële) natuurwaarden een unieke esthetische kwaliteit.

De landgoederenzone is markant tegen de stuwwal gesitueerd. De stuwwal is het resultaat van opstuwning van dekzand tijdens de laatste ijstijd. Naast deze hoogteverschillen bezit de landgoederenzone ook een uniek mozaïek van bodemtypen; van heel rijk tot heel arm en van heel nat tot heel droog. Een van de meest opvallende kenmerken van de bodem is löss, afgezet in steile dalen die zijn ontstaan door smeltwater. Löss is een windafzetting die bestaat uit zeer fijne kleideeltjes (Ooivaaggrond) en is daardoor een zeer rijk bodemtype. Behalve in de Rhedense landgoederenzone komt löss alleen rond Groesbeek en in Zuid-Limburg voor. Op deze groeiplaats zijn voor Nederland unieke beukenbossen tot ontwikkeling gekomen, met zeer zware bomen die een hoogte tot wel 47 meter bereiken. De prachtige beukenbossen vormen een sterk contrast met de heide en lage dennenbossen op de toppen van de stuwwal. Hier liggen haarpodzol- en duinvaaggronden die juist extreem arm en droog zijn. Aan de voet van de stuwwal, op de overgang naar het IJsseldal, komen vrijwel overal in de landgoederenzone enkeerdgronden voor. Enkeerdgronden zijn rijke zandbodems, ontstaan door het opbrengen van heideplaggen. De aanwezigheid wijst op eeuwen lang landbouwkundig gebruik. De bodems richting de IJssel zijn vaak nat tot zeer nat, waardoor op bepaalde locaties zeldzame moerasbossen tot ontwikkeling komen. Deze bossen worden gevoed door kwelwater vanuit de hoger gelegen stuwwal. Nog dichterbij de IJssel liggen de gronden die rechtstreeks door de rivier zijn beïnvloed. Overstromingen hebben gezorgd voor een dik pak jonge rivierklei (poldervaaggronden), vaak gelegen op veen. Hier worden van oudsher de weidegronden aangetroffen.

3.2 Ontwikkelingsgeschiedenis

De landgoederenzone wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een veelheid aan markante overgangen. Dit is het resultaat van een parallelle opbouw die wordt gevormd door het IJsseldal, het Veluwemassief en de tussengelegen overgangszone. De strategische ligging van de overgangszone, die van oudsher bewoond is, maakt deze zone de kern van het gebied en daarmee een identiteitsdrager. Hier ontwikkelden zich woonkernen, kastelen en infrastructuur. Binnen deze ontwikkeling is een aantal perioden te onderscheiden. Ze worden hieronder toegelicht².

3.2.1 Oudste bewoning

De oudste eenduidige archeologische vondsten uit de gemeente Rheden dateren uit de steentijd. Ze zijn afkomstig uit het Rozendaalse Zand en uit het Soerense Broek. Vanaf deze tijd ontstaan (semi-)permanente nederzettingen in het gebied. De relatief grote hoeveelheid vondsten uit de Late Bronstijd en IJzertijd (resp. 1100-800 en 800-12 voor Chr.) uit de gemeente Rheden wijst op een relatief dichte bevolking op de stuwwal en in de overgangszone naar het IJsseldal. Mogelijk waren ook de droge en hoge pleistocene terrasresten in het IJsseldal bewoond. Vermeldenswaardig is verder de vondst van ijzerslakken in de omgeving op de stuwwal die duidt op de winning en productie van ijzer.

3.2.2 De middeleeuwen

De eerste tekenen van de huidige dorpen, wildwallen en schaapsdriften in de landgoederenzone dateren uit de vroege middeleeuwen. In het overgangsgebied tussen het Veluwemassief en het IJsseldal bevinden zich dan meerdere agrarische nederzettingen, voornamelijk gesitueerd langs de oude landroute

² Bron: Erfgoedplan van de gemeente Rheden

van Arnhem naar Zutphen (de Oude Arnhemseweg). De woeste gronden op het stuwwallandschap werden op dat moment voornamelijk gebruikt voor begrazing door vee.

Een deel van deze weidegronden werd in de late middeleeuwen afgegrensd als marken. Andere delen kwamen in handen van meestal adellijke grootgrondbezitters, die bossen aanplantten en jachtgebieden creëerden. Tijdens deze transformatie verscheen in het overgangsgedebied van stuwwal naar IJsseldal ook een groot aantal adellijke huizen op verdedigbare locaties. Voorbeeld van zulke 'huizen' zijn Middachten, Overhagen en De Gelderse Toren en Biljoen.

3.2.3 17de en 18de eeuw

Toen geleidelijk het gemeenschappelijk grondbezit overging in privébezit kwamen in de 17de en 18de eeuw nieuwe buitenplaatsen, bijbehorende jachtgebieden, jachtwegen en lanen tot ontwikkeling. De buitenplaatsen werden grotendeels bewoond door rijke stedelingen en ambtsjonkers die tevens een grote rol spelen in het lokale en regionale bestuur. Zo was de eigenaar van Kasteel Rhederoord tevens burgemeester van Arnhem. Zowel bij de 'nieuwe' buitenplaatsen als de oudere bezittingen werden sierbossen met de voor die tijd kenmerkende rechte padenstructuren aangelegd (Baroktuinen). Halverwege de 18de eeuw werd de aanleg van buitenplaatsen verder geïntensiveerd. Op dat moment veranderde ook de stijl van de aangelegde sierbossen; de geometrische Barokparken maakten vanaf 1760 langzaam maar zeker plaats voor parken in de Engelse landschapsstijl, waardoor zogenaamde parkbossen ontstonden. Het zijn deze parkbossen die de landgoederen zone ook op dit moment nog een bijzondere kwaliteit geven.

3.2.4 19de en 20ste eeuw

In de 19de eeuw werd de bouw van landgoederen en buitenplaatsen, onder andere langs de spoorlijn tussen Velp en Dieren, uitgebreid. Hierdoor ontstond op het hoogtepunt van de ontwikkeling een aaneengesloten zone van landgoederen en buitenplaatsen. In de 20ste eeuw kwam hier alweer verandering in. Doordat de dorpen tussen de landgoederen uitdijden, werden sommige buitenplaatsen en landgoederen opgeslokt. Waartoe dit proces heeft geleid is goed te zien langs de Zutphensestraatweg waar van sommige buitenplaatsen of landgoederen alleen nog het landhuis over is. Ook zijn sommige landgoederen geheel bebouwd, zoals landgoed Overbeek in Velp.

3.3 Onderdelen van historische landgoederen en buitenplaatsen

3.3.1 Landhuizen en gebouwen

De aanwezigheid van kastelen en woonhuizen, zowel langs de doorgaande weg tussen Velp en Dieren als langs de spoorweg, is van groot belang voor de identiteit van de landgoederenzone. Een groot deel van de gebouwen is daarbij ook heden ten dage nog omgeven door (een gedeelte van) het vroegere landgoed of buitenplaats. Samen vormen de gebouwen (vaak beschermde monumenten) een belangrijke bindende factor binnen de Rhedense landgoederenzone. Mede daarom is het jammer dat een aantal landgoederen (Heuven, Hof te Dieren) hun historische huis in het midden van de 20ste eeuw hebben verloren. Door dit verlies ontbreekt een aantal schakels in dit historische parelsnoer.

3.3.2 Parken en tuinen

Rond de historische gebouwen zijn, in verschillende stijlen, door de eeuwen heen parken en tuinen aangelegd. De parken en tuinen vormen de driedimensionale resultante van geomorfologie, klimaat, flora en menselijke activiteiten. Nog aanwezige elementen van verschillende tijdsbeelden zorgen daarbij voor een unieke historische verweving, waardoor het dynamische verleden van de landgoederenzone

ook vandaag de dag nog duidelijk zichtbaar en beleefbaar is. Cultuurhistorisch gezien wordt hierdoor de factor 'tijd', als vierde dimensie in het landschap, zichtbaar.

In de Provinciale nota Belvoir wordt nadrukkelijk naar een evenwicht tussen de dynamiek van de ruimtelijke inrichting en het stationnaire van het cultuurhistorisch erfgoed gezocht. Voor de toekomst is het dan ook zaak de zichtbaarheid van de ontstaansgeschiedenis te behouden en verder te ontwikkelen, bijvoorbeeld door de parken en tuinen te renoveren en waar nodig aan te passen aan deze tijd. Daarnaast is het zaak nieuwe ontwikkeling op het gebied van wonen, werken en recreëren te combineren met de reeds aanwezige ruimtelijke kwaliteit binnen de landgoederen.

3.3.3 Landgoedbossen, lanen en kerkpaden

Naast het aanleggen van parken en tuinen vond tijdens de realisatie van de buitens ontginning van de woeste gronden plaats: rondom de landgoederen en buitenplaatsen werden bossen aangelegd. De bossen waren voornamelijk bestemd voor de jacht en houtproductie. De jachtpalen op het Hof te Dieren markeren nog altijd de oude grenzen van de jachtgebieden.

Door de toenemende welvaart ontstaat geleidelijk meer belangstelling voor verfraaiing. Dit heeft binnen de bossen en landerijen geleid tot een grandeur van lanen, kenmerkend voor de hele landgoederenzone. De lanen, vaak aangevuld met boomrijen, solitaire bomen en boomgroepen, doorbreken grote vlakken, zoals bos, heide, akkerland, weiland en ook wooncentra. Met name de lanen zijn een bindende factor, doordat ze bestaande en historische infrastructuur, grenzen tussen landgoederen, dorpskernen en individuele boerderijen of percelen begeleiden of accentueren. Ook historische kerkwegen en kerkpaden vervullen deze bindende rol door hun oriëntatie op een kerk(toren). De verbindingsweg tussen Arnhem en Zutphen is tenslotte ook een belangrijke historische structuur.

3.3.4 Sprengbeken en waterpartijen

Ook water is een belangrijke factor binnen de landgoederenzone. Door de aanwezigheid van beken, sprengen en kwelwater bestaat er een sterke hydrologische verbinding tussen de stuwwal en het IJsseldal. Vijvers en grachten in de lage delen van de landgoederenzone worden door oppervlakte- en kwelwater uit de stuwwal permanent van water voorzien. Daarnaast is de historische infrastructuur voor een groot deel op de aanwezigheid van water gebaseerd. Zomerbeweiding in het rivierdal en winterbeweiding en strooiselwinning op de stuwwal (potstal: enkeerdgronden) zijn daarvan voorbeelden. De locale infrastructuur en water vormen dus een belangrijke natuurlijke en cultuurhistorische verweving, vaak dwars op de hoofdstructuur.

3.3.5 Vergezichten

Tot de belangrijkste kwaliteiten van de landgoederen en buitenplaatsen in de landgoederenzone kunnen de kenmerkende panorama 's en voor Nederlandse begrippen unieke vergezichten worden gerekend. Het gaat daarbij zowel om zichtlijnen op de historische gebouwen, als om zichtlijnen vanaf het landgoed of buitenverblijf op het IJsseldal. Maar ook onderling zijn er verwijzingen. Zo voorziet het oorspronkelijke parkontwerp van Petzold in een aantal zichtlijnen exclusief gericht op de buurlandgoederen, met name Middachten en bood een zichtlijn vanaf het hoogste punt van Snippendaal zelfs zicht op de kerktoren van Elten.

3.3.6 Uniek parelsnoer

Historische gebouwen, gelegen in een samenhangende structuur van zichtlijnen en geometrische lanenstelsels, omringd door tuinen en parken doorsneden met waterpartijen, vormen de parels in een

glooiend landschap gelegen in het spanningsveld van de Veluwe en het IJsseldal. Oude lanen en bomenrijen, ondersteund door solitaire bomen en boomgroepen, verbinden deze paretels. De spanning die deze cultuuringrepen in het landschap brengen, maakt de landgoederenzone tot een unieke beleving.

3.4 Het landgoedbedrijf

3.4.1 Landgoed als bedrijf

Landgoederen waarvan de geschiedenis teruggaat tot de middeleeuwen hebben altijd een sociaal-economische basis. Vanuit de primaire functie wonen en/of verdediging, zijn altijd inkomsten uit landbouw, tolheffing en, naarmate hout schaarser werd, bosbouw gegenereerd. Vanuit deze inkomsten werd het landgoed onderhouden en verder ontwikkeld.

Landgoederen gesticht na de 15e eeuw, in het gangbare taalgebruik aangeduid als buitenplaats, hadden vaak primair een woonfunctie. Onderhoud en ontwikkeling worden vanaf dat moment meestal gefinancierd uit externe inkomsten, bijvoorbeeld handel, scheepvaart en later ook industriële productie. Inkomsten uit landbouw, soms in de vorm van pacht, of bosbouw, vaak hakhout ten behoeve van de leerlooierijen en brandhoutvoorziening, werden vanaf die tijd minder belangrijk.

Met de opkomst van de industriële productie en dienstverlening vanaf het begin van de 20ste eeuw nemen de inkomsten uit grondgebonden productie verder af. Op dit moment is het succesvol voortbestaan van landbouw en bosbouw vaak afhankelijk van tariefmuren en subsidies, al zijn de inkomsten uit pacht voor grote landgoederen met veel landbouwareaal op dit moment nog wel belangrijk. Daarnaast zijn vaak geen middelen verkregen uit externe beschikbaar, vandaar dat veel eigenaren en beheerders van landgoederen op zoek zijn naar nieuwe economische dragers.

3.4.2 Lasten instandhouden historisch erfgoed

Landgoederen met een rijke cultuurhistorie kenmerken zich vaak door grote historische gebouwen met bijgebouwen, omgeven door tuinen en parken, vaak met indrukwekkende waterpartijen en bossen met lanen. De opbouw van dit cultuurhistorisch erfgoed was mogelijk omdat eigenaren in vroegere eeuwen over veel geld beschikten en de kosten van arbeid laag waren. Daarin is, zeker de laatste 50 jaar, veel veranderd. Door de huidige hoge arbeidskosten, in combinatie met afnemende inkomsten uit het traditionele landgoedbeheer en het vaak afwezig zijn van externe inkomstenbronnen, is onderhoud en herstel op de landgoederen moeilijk te financieren. Om de rijke cultuurhistorie op het gewenste kwaliteitsniveau te handhaven, is ondersteuning uit algemene middelen daarom van essentieel belang geworden. Deze ondersteuning vindt plaats in de vorm van jaarlijkse subsidies (SNL) en projectondersteuning. Toch is een optelling van beide niet voldoende en zijn extra inspanningen noodzakelijk.

3.4.3 Nieuwe economische dragers

Landbouw en bosbouw zijn voor de landgoederen tijdens de initiatiefase van het actieprogramma nog steeds belangrijke economische dragers. In de het algemeen wordt hier 10 – 70% van de inkomsten mee gegenereerd. Gelukkig zijn landgoederen ook in toenemende mate in staat bestaande situaties om te buigen richting nieuwe inkomstenbronnen, bijvoorbeeld door de verhuur van gebouwen of het in erfpacht uitgeven van niet in gebruik zijnde boerderijen. Daarnaast is er grote creativiteit als het gaat om de introductie van nieuwe economische dragers. Nieuwe activiteiten binnen de landgoederenzone zijn bijvoorbeeld erfgoedlogies op Middachten en Rhederoord, het aanbieden van faciliteiten voor congressen, trouwerijen e.d. op Rhederoord, Avegoor en Heuven, allerhande horeca functies en culinaire activiteiten op Rhederoord, diverse activiteiten van klootschieten tot ruitersporttoernooien, natuurex-

cursies, romantische zomeravonden en kasteelfairs op Middachten, Rhederoord en Heuven. Verhuur op tijdelijke of meer permanente basis speelt op het merendeel van de landgoederen een rol, evenals functiewijziging om oude bouwlocaties weer te benutten of leegstaande bedrijfsgebouwen zoals boerderijen een sport-, woon- of kantoorfunctie te geven.

Tevens neemt de sociaal-culturele functie van de landgoederen nog steeds toe. Dit varieert van de openstelling van gebouwen, tuinen en parken op speciale momenten en deelname aan educatieve projecten, tot het faciliteren van wandel- en fietsroutes in combinatie met natuurontwikkeling. Bij het uitvoeren van deze activiteiten is vooral sprake van een toename van de kwaliteit, waarbij de inkomsten niet bij het landgoed zelf terecht komen, maar regionaal worden gespreid. Door deze sociaal-culturele functie worden landgoederen belangrijke economische gebiedsdragers.





Instandhouding en kwaliteitsimpuls Landgoederen

De kwaliteit van de landgoederenzone is het resultaat van geologische, natuurlijke en antropogene processen. Was de ontwikkeling in het begin vooral autonoom, geleidelijk werd de menselijke invloed in de zone meer sturend. Esthetisch ontwerp en doelgericht beheer zijn meer en meer een bepalende rol gaan spelen. Dit alles heeft geleid tot de ontwikkeling van unieke kwaliteiten. Kwaliteiten die unaniem worden erkend. De maatschappelijke waardering van de landgoederenzone is ongekend hoog: jaarlijks bezoeken 1,5 tot 2 miljoen bezoekers het gebied. Deze grote waardering leidt helaas nauwelijks tot extra inkomsten voor de individuele landgoederen. En dat terwijl er wel geld verdiend wordt door ondernemers in de directe omgeving (horeca, verhuur, overnachtingen). De door iedereen zeer gewaardeerde en door velen benutte kwaliteiten zijn met de huidige inkomsten echter niet door de landgoederen alleen meer te handhaven. Hieronder wordt de economische bijdrage van de landgoederenzone aan de regio geanalyseerd. Uiteindelijk wordt een conclusie getrokken rond de noodzaak tot ondersteuning van de landgoederen bij het uitvoeren van projecten gericht op het verbeteren van de kwaliteiten vanuit algemene middelen.

4.1 Economische gebiedsdragers

Ter legitimatie van de financiering van de kwaliteitsimpuls uit algemene middelen is het interessant de bijdrage van landgoederen aan de regio als geheel nader te onderzoeken. Het gaat daarbij om de analyse van zogenaamde economische gebiedsdragers. Gebiedsdragers zijn economische dragers die geen of nauwelijks direct inkomen opleveren voor de locatie of het project waar de activiteit plaatsvindt: de opbrengsten komen ten goede aan de directe omgeving, het gebied. De landgoederen leveren binnen de landgoederenzone een belangrijke bijdrage aan een groot aantal economische gebiedsdragers. De volgende gebiedsdragers worden geanalyseerd, waarbij per drager de financiële bijdrage wordt geschat.

1. beheer en behoud van (drink)water, lucht, bos en natuur;
2. verhogen van de leef- en woonkwaliteit;
3. beheer en de bescherming van het cultuurhistorisch erfgoed ;
4. bieden van toeristische beleving.

Ad 1. Voor beheer en behoud van schoon (drink)water, schone lucht en natuur geldt dat het profijt zeker niet alleen ten goede komt aan het landgoed. Vooral inwoners en bezoekers profiteren van de bijzondere kwaliteit van de regio. De spin-off van duurzaam bos- en natuurbeheer is dus een hoge natuurkwaliteit, grote esthetische waarden en schoon drinkwater. Deze bijdrage worden niet aan de landgoederen vergoed, terwijl ze ook nog voor een deel van hun bezit moeten meebetalen aan de kosten van het waterbeheer.

De door de landgoederen gegenereerde drinkwatermeerwaarde kan als volgt worden geschat: 2/3 van de 45.000 inwoners van Rheden krijgt drinkwater "uit" de landgoederenzone. Bij een verbruik van 135 liter per hoofd per dag is dat 1,5 miljoen m³ op jaarbasis. De gemiddelde prijs in 2005 (misschien even actualiseren?) was € 1,33/m³ excl. BTW. Elke € 0,01 extra waarde voor de door de landgoederen geleverde kwaliteit vertegenwoordigt een waarde van € 15.000,- per jaar.

Ad 2. De afgeleide inkomsten van de hoge kwaliteit van leven en wonen in de regio komt via de WOZ rechtstreeks bij de gemeente terecht. Slechts een klein deel krijgen de landgoederen zelf in de vorm van de hoogte van verhuur van hun eigen gebouwen. De inwoners van de landgoederenzone zien deze waarde direct terug in de vorm van waarde van hun onroerend goed en door de dagelijkse belevingskwaliteit van hun woonomgeving. In de landgoederenzone staan ongeveer 8.500 huizen. Samen vertegenwoordigen die een geschatte WOZ-waarde van € 1,5 miljard. Als deze huizen door hun bijzondere ligging een extra waarde van 5% hebben (is dit percentage nog reëel of moet het hoger?) , betekent dit voor de gemeente Rheden een extra WOZ-inkomstenbron van € 81.000/jaar. Dit zijn indirecte inkomsten afkomstig van kwaliteiten gerealiseerd door de landgoederen. Daarnaast heeft de gemeente door de vele bezoekers directe inkomsten uit de toeristenbelasting (enig idee hoeveel en hoe te becijferen?).

Ad 3. Het beheer en behoud van het culturele erfgoed levert een grote bijdrage aan de algemene kwaliteit en beleving van de landgoederenzone. Op zeer beperkte schaal genereren de landgoederen inkomsten uit verhuur of het aanbieden van verblijfsaccommodatie. Daarnaast krijgen de landgoederen subsidie (van andere overheidslagen en fondsen dan de gemeente) die een multipiereffect hebben op de investeringen door de eigenaren

³ Het belang van het cultureel erfgoed is in detail uitgewerkt in: Ruijgrok, E.C.M., 2004. Economische waardering van cultuurhistorie : case studie Tieler- en Culemborgerwaard

⁴ Landgoed Beekhuizen en delen van Middachten en Hof te Dieren ten oosten van de spoorweg.

Ad 4. De inkomsten uit het bieden van toeristische beleving komen maar voor een klein deel bij de landgoederen terecht. Het gaat dan ook nog alleen om de landgoederen met toeristische accommodatie en activiteiten. Het merendeel van de inkomsten uit toeristische beleving komt ten goede aan de lokale horeca en middenstand.

De toeristische waardering (immateriële waarde) van de landgoederenzone kan worden bepaald aan de hand van een schatting van de reiskosten die elke bezoeker voor een bezoek wil besteden, bijvoorbeeld € 2,- per bezoek. Het bezoekerscentrum Veluwezoom ontvangt 130.000 bezoekers per jaar. Uitgaande van ruim het dubbele aantal bezoekers, 300.000, voor de gehele landgoederenzone, is de toeristische waarde te schatten op € 600.000,-. Wordt daarentegen uitgegaan van een bezoekduur van 2 uur per bezoek en de gemiddelde bezoekkosten van bioscoop (€ 7,- voor 2 uur), dierentuin (€ 16,- voor 5 uur) en pretpark (€ 25,- voor 6 uur) en opnieuw 300.000 bezoekers, dan leidt dat tot een toeristische waarde van € 4,2 miljoen. Als op beide toeristische waarderingen een winstmarge van 5% wordt toegepast (gebruikelijk in het bedrijfsleven) dan variëren de immateriële inkomsten gegenereerd door de landgoederen tussen € 30.000,- en € 210.000,- per jaar (op basis van 300.000 bezoekers).

Hier tegenover staat de bijdrage die de landgoederen via de SNL subsidie van de provincie krijgen. Voor de SNL wordt dit geschat op circa € 30.000 per jaar (600 ha beheerspakket bos € 51,24/ha, 2006). Afhankelijk van het lanenbestand van een landgoed gaateen belangrijk deel tot soms meer dan de totale SNL bijdrage echter weer opaan onderhoud van laanbomen en bomen langs paden in het kader van de zorgplicht⁵.

4.2 Noodzaak tot kwaliteitsimpuls

Jaarlijks bezoeken 1,5 – 2 miljoen recreanten het Nationaal Park Veluwezoom. De landgoederen in de landgoederenzone faciliteren deze bezoeken. Recreanten komen binnen hun bezittingen genieten van de prachtige natuur, schitterende gebouwen en bijzondere vergezichten. De bestedingen tijdens hun bezoek zijn, zo is gebleken, belangrijke economische gebiedsdragers. Daarentegen leveren de bezoeken de landgoederen vrijwel geen inkomsten op, terwijl ze wel veel kosten maken. Druk belopen wandelpaden dienen bijvoorbeeld onderhouden te worden. Op basis van deze constatering is het logisch de noodzakelijke kwaliteitsimpuls uit algemene middelen te financieren. Een dergelijke ondersteuning van de landgoederen is op eenvoudige wijze vanuit hun bijdrage aan de economische gebiedsdragers te verantwoorden. Alleen door de instandhouding van de landgoederenzone als een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid te benaderen (ook als het gaat om de financiering van de instandhouding) kunnen ze als belangrijke ruimtelijke en economische gebiedsdragers blijven fungeren. Oftewel: niet investeren in de landgoederen gaat ons geld kosten.

⁵ Dit blijkt uit een recentelijk onderzoek uitgevoerd door Buiting Advies in opdracht van Sense Aware, dat ondermeer de Nordic Walking-routes ontwikkelt in het kader van het project Veluwe 2010.





Landgoederen in de gemeente Rheden

De gemeente Rheden heeft binnen haar grenzen een groot aantal landgoederen en buitenplaatsen liggen (opsomming Gelders Arcadië overnemen met bronvermelding en Breede Enk toevoegen als nog te onderzoeken locatie): Middachten, Hof te Dieren, Gelderse Toren, Bockhorst, Avegoor, Rhederoord, De Valkenberg, Kruishorst, Heuven, Biljoen, Beekhuizen, Snippendael en Laag Soeren. In de Cultuurhistorische Gebiedsbeschrijving van de gemeente worden tevens Daalhuizen / Dordtwijck, Avegoor en Carolinapark genoemd. Een vijftal landgoederen heeft samen met de gemeente eind 2007 het initiatief genomen tot het opstellen van het Actieprogramma Kwaliteitsimpuls Landgoederenzone Rheden. Dit programma is begin 2008 van start gegaan met een 'kopgroep' van landgoederen bestaande uit Beekhuizen, Heuven (2 beherende instanties), Rhederoord (idem), Middachten en Hof te Dieren. Sinds de start van het programma hebben zich diverse landgoederen bij het programma aangesloten. Al deze landgoederen participeren in het Actieprogramma door het inleveren van projectideeën en concrete projectvoorstellen. Voor 2012 is landgoed Larenstein toegevoegd.

Alle landgoederen in de gemeente worden hieronder kort beschreven.

5.1 Beekhuizen

Landgoed Beekhuizen is in eigendom van Natuurmonumenten. Natuurmonumenten is door de verspreide ligging van haar bezittingen een belangrijke bindende factor binnen de landgoederenzone. Als organisatie heeft Natuurmonumenten door haar inkomsten uit lidmaatschappen tevens een bijzondere economische positie. Net als binnen de andere bezittingen van Natuurmonumenten vormen deze inkomsten in combinatie met subsidies de belangrijkste inkomstenbronnen voor Beekhuizen.

Beekhuizen cultuurhistorisch één geheel met het landgoed Biljoen, maar is in privaatrechtelijke zin daarvan afgescheiden doordat het vroeg in de 20e eeuw door Natuurmonumenten gekocht. Tevens zijn rond die tijd delen van Biljoen in particuliere en gemeentelijke handen gekomen. Landgoed Beekhuizen is 128 ha groot en bestaat uit een arcadisch bos- en parkgebied, met een indrukwekkende beek. Een belangrijke functie is beleving: Beekhuizen vormt met name voor Velp een belangrijk uitloopgebied. De waterpartijen, beek, hoogteverschillen en infrastructuur geven het landgoed een zeer idyllisch uiterlijk.

Kasteel Biljoen is een van de oudere kastelen van Nederland. De eerste vermelding als Broekerhave dateert al uit 1076. Huis Biljoen is in 1530 gebouwd op de plaats van de oude hof Broekerhave (curtis Bruoche). Een belangrijke vormgever van het huidige landgoed is J.F.W. baron van Spaen van Biljoen (1746-1827). Bij de aanleg van het park in het laatste kwart van de achttiende eeuw werd hij o.a. bijgestaan door tuinarchitect J.D. Zocher.

De tweedeling van het rijksmonument in kasteel en landgoed heeft geleid tot verlies van veel landschapskarakteristieken doordat beide stukken al geruime tijd verschillend beheerd werden. Door Natuurmonumenten wordt met de huidige eigenaar van landgoed Biljoen, Geldersch Landschap/ Geldersche Kasteelen in onderling overleg getracht om in de toekomst meer van eenheid in beheer te bewerkstelligen, zodat de samenhang op hoofdlijnen weer zichtbaar gemaakt kan worden. Natuurmonumenten heeft voor Beekhuizen een integraal herstelplan laten opstellen waarin de relatie met Biljoen nadrukkelijk aan de orde komt.

5.2 Heuven

Landgoed Heuven kent verschillende eigenaren, waarvan de grootste Stichting Wurfain's Hof en Natuurmonumenten zijn. Naast deze twee partijen zijn er diverse eigenaren (en/of rechthebbenden) van kleine delen of specifieke onderdelen van het landgoed. Natuurmonumenten vertegenwoordigt deze groep binnen het actieprogramma en fungeert als eerste aanspreekpunt en coördinator voor projecten waar één of meerdere van deze eigenaren en rechthebbenden bij betrokken zijn. Binnen dit actieprogramma wordt deze groep van eigenaren en rechthebbenden verder aangeduid als "Heuven, overige eigenaren".

Heuven wordt reeds in 1379 vermeld onder de naam Ter Hoeve. In 1402 was Heuven eigendom van het geslacht van Heerdt, dat het goed tot 1617 in bezit had. De oudste aanwijzing van een landhuis (een tekening van het herenhuis) laat muurankers zien die het jaartal 1700 dragen. In 1856 kwam Heuven in het bezit van de heer J.G. Wurfain die het oude huis liet slopen en iets hoger op de heuvel een nieuw landhuis liet bouwen. Dit landhuis werd op zijn beurt in 1940 gesloopt met achterlating van de fundamenten in de bodem. Naast het oorspronkelijke lanenstelsel zijn nog het Koetshuis, diverse woningen (waaronder het Noorse huis) en voormalige boerderijen aanwezig. Door de geschiedenis heen heeft het landgoed een groot deel van haar eenheid verloren en is ook de identiteit veranderd. Geleidelijk is ook het areaal van het landgoed geslonken. Momenteel is ongeveer 15 ha in beheer bij Stichting Wurfain's hof en 118 ha bij Natuurmonumenten.

De Stichting Wurfain's Hof beheert de kern van Heuven. Het bestuur van de stichting bestaat uit vrijwilligers. Het landgoedbeheer is zeer behoudend. Alle beheersactiviteiten zijn gericht op het vergroten van de duurzaamheid en behoud van de huidige bezittingen. Op één van de twee delen van het bezit van de stichting heeft het landhuis gestaan. De stichting ziet dit deel van Heuven nog steeds als de kern van het landgoed. Op het andere deel van het bezit zijn recreatiewoningen gesitueerd. De stichting verwerft inkomsten door verhuur van deze woningen. Daarnaast wordt het koetshuis verhuurd voor besloten bijeenkomsten. De financiële basis van het landgoed is niet heel erg sterk en is voor een belangrijk deel afhankelijk van de inspanningen door vrijwilligers.

Bij Natuurmonumenten ligt het accent op het beheer van het agrarisch landschap en het park. Het beheer is afgestemd op recreatief medegebruik (mensgericht, informatiegericht). Landgoed Heuven is een landgoed waar de invloed van de mens goed te zien is. Het landgoed bestaat voor een groot deel uit akkerlanden en weiden, boomgroepen, holle wegen, een schaapskooi, parkbos en tal van huizen. Het landgoed bezit daarnaast een arboretum; dit is een belangrijke drager, zowel op cultuurhistorisch als educatief, sociaal en ecologisch gebied. Daarnaast zijn de resultaten van grote landschapsvormende processen te zien, zoals stroomdalen, smeltwaterdalen en puinwaaiers. Landgoed Heuven is in sociaal opzicht dé ontmoetingsplek van het Nationaal Park Zuidwest Veluwezoom.

Een belangrijke ontwikkeling is het Provinciale project dat in samenwerking met beheerders, het recreatief gebruik rond de Veluwe wil zoneren door de realisatie van 5 Veluwetransferia. Heuven is een van de transferiumlocaties. De samenwerking richt zich op het vormgeven van de landschappelijke kwaliteit en infrastructuur rond het transferium. Natuurmonumenten en Stichting Wurfain's Hof overleggen en werken samen. (vraag: is dit nog actueel?) Natuurmonumenten heeft ook voor Heuven een integraal herstelman laten maken waarin voor het beheer wordt uitgegaan van een herstel waarbij de cultuurhistorische waarden worden hersteld voor het integrale landgoed.

5.3 Rhederoord

Ook landgoed Rhederoord kent twee eigenaren: Landgoed Rhederoord B.V. en Natuurmonumenten. De gezamenlijke oppervlakte van het landgoed is 140 ha, waarvan 12 ha in eigendom en beheer van Landgoed Rhederoord B.V..

Rhederoord is door aankopen vanaf 1657 geleidelijk tot stand gekomen. De tot zomerverblijf verbouwde boerderij met theekoepel, die in eerste instantie de kern van het landgoed vormde, is rond 1746 vervangen door een landhuis. In 1850 werd dit landhuis gemoderniseerd en in 1912 ingrijpend verbouwd.

Het omringende park (in 1865 doorsneden door de spoorlijn Arnhem-Zutphen) is in 1868 door landschapsarchitect Petzold in Engelse landschapsstijl ontworpen en aangelegd. Het was oorspronkelijk ruim 40 ha groot en werd gekenmerkt door een uitgebreide verzameling bijzondere bomen en fraaie uitzichten. Van de oorspronkelijke oppervlakte zijn sinds 1976 slechts 12 ha behorend bij het landhuis over. Ongeveer 8 ha is sinds 1920 met woningen bebouwd (Rozenbos, Brantsenpark, Parkweg, Stationsweg).

Het overige en grootste deel van het park (ongeveer 20ha) is sinds 1976 in eigendom en beheer bij Natuurmonumenten. Het park is een van de vijf nog resterende Petzold-parken in Nederland (klopt het aantal van 5 nog wel; ik hoorde laatste dat dit aantal hoger zou liggen?). Belangrijke parkelementen als een theekoepeltje, het formele vijverperk, de terrasbalustrades en het oorspronkelijke padenstelsel zijn verdwenen. Maar ondanks vele decennia van bosvorming en verval in het park, waardoor zichtassen

en uitzichten zijn dichtgegroeid, zijn nog steeds vele bijzondere bomen en boomgroepen uit 1868 overgebleven.

Het landhuis is sinds 2003 verhuurd aan Conferentiehôtel Landgoed Rhederoord B.V. die er een biologisch restaurant uitbaat. Huis en hotelkamers (17 stuks) zijn in 2006 ingrijpend gerenoveerd. Het verwaarloosde koetshuis is voorjaar 2008 gerenoveerd. Hierin is nu het WellBeing Center gevestigd. Negen Praktijk- en kantoorruimtes worden verhuurd aan kleine ondernemers die actief zijn op het gebied van gezond leven. Tevens zijn er 5 hotelkamers en 2 vergaderzalen die veelal gebruikt worden door het conferentiehôtel. Om het landgoed een selfsupporting uitstraling te geven worden Veluwe heideschappen gehouden, een biologische moestuin onderhouden en zijn fruitbomen aangeplant.

Voor Natuurmonumenten is Rhederoord van belang door de hoge ecologische waarde en de cultuurhistorische betekenis. Natuurmonumenten onderschrijft het streven van de buitenplaats Rhederoord om zich als het Petzold-landgoed te profileren. Het historische gedeelte van het landgoed dat grenst aan de buitenplaats Rhederoord is daarom bestemd om deze ontwikkeling kracht bij te zetten. Dit valt binnen de afweging tussen natuur en cultuur. Het achterland van Rhederoord moet een sterk ecologisch gebied worden met enkele bijzondere cultuurhistorische elementen, zoals de voormalige buitenplaats De Rouwenberg en de Burmania-allee die deze oecatie verbindt met Middachten.

Landgoed Rhederoord heeft een hoge ecologische waarde. Om deze waarde te versterken, worden boomsoorten geplant die een snel verterende strooisellaag hebben, waardoor een grotere verscheidenheid aan planten tot ontwikkeling kan komen. Op Rhederoord is een spreng deels hersteld, zodat deze weer 'meer'-watervoerend is.

Natuurmonumenten heeft voor Rhederoord een herstelplan laten opstellen waarin nauw wordt samengewerkt met de eigenaar van het parkdeel met het landhuis.

5.4 Middachten

Kasteel Middachten is strategisch gelegen in de Veluwezoom te midden van moerassig land in een lus van de IJssel. Het wordt voor het eerst genoemd in 1190 als vrij goed van Jacobus de Mithdac. Het huidige landgoed is circa 950 ha groot. In het midden van de 14e eeuw (1354-1355) is op een voordien onbebouwde plek een vierkant gebouwencomplex neergezet. In 1673 is deze burcht verwoest door plunderende Franse troepen. Het huidige kasteel is het resultaat van herbouw in de jaren 1694-1697. Sindsdien is het kasteel niet wezenlijk veranderd. Wel is er door de eeuwen heen een aantal restauraties in het interieur uitgevoerd. Ook de indeling van het onderhuis is meerdere malen aan de eisen van de tijd aangepast. Het kasteel is alleen op bijzondere momenten opengesteld voor publiek. Zo is er jaarlijks een kerstmarkt op het landgoed, waarbij ook het kasteel toegankelijk is. Ook wordt er ieder jaar een groot hippisch evenement georganiseerd, Outdoor Gelderland. De tuinen zijn gedurende het zomerseizoen voor publiek geopend.

Geïnspireerd door de tuinen van Versailles is in de periode van 1700-1725 het grondplan van muren, grachten en lanen tot stand gekomen. Als centrum werd een strikt formele tuin gecreëerd met geschorren hagen, vormbomen en steile taluds. Rond 1900 is de tuin ten dele aangepast aan de stijl van de Engelse landschapstuinen, overigens met behoud van het formele karakter. In de jaren na de Tweede Wereldoorlog vond een sterke versobering van de Middachter tuinen plaats. Het oorspronkelijke grondplan is echter intact gebleven.

De grote restauratie van het kasteel in de jaren 1967- 1971 was de aanleiding tot het opstellen van een eerste herstelplan voor de tuinen. Begin jaren tachtig is een aanvang gemaakt met een grondige renovatie, waarvan de resultaten nu goed te zien zijn.

Het kasteel, met daarin het prachtige interieur vormen samen met de tuinen een voor Nederland uniek beeld. Het landgoed is zich zeer bewust van haar cultuurhistorische elementen, maar accepteert dat elementen van functie kunnen veranderen om zo duurzaamheid te generen.

De 'Middachterallee' dateert uit 1640 toen de van oudsher bestaande verbindingsweg 'de Grote Allee' tussen de middeleeuwse burcht en de Oude Arnhemseweg werd doorsneden door de nieuwe weg tussen Arnhem en Zutphen. Tot die tijd was de Oude Arnhemseweg, hoog gelegen in de Middachter bossen, de belangrijkste verbinding tussen beide steden.

Het landgoed is ecologisch gezien zeer interessant. De overgang van Veluwezoom naar het uiterwaardengebied van de IJssel zorgt voor een breed scala aan biotopen met een grote verscheidenheid aan flora en fauna. Zo zijn in de lage delen van het landgoed bronbossen te vinden waar zeldzame plantensoorten groeien. Deze bronbossen worden gevoed met kwel van de hoger gelegen delen.

De hoger gelegen bossen worden sinds lange tijd volgens de principes van geïntegreerd bosbeheer beheerd. Eigenlijk werd deze beheersvorm al toegepast voordat het begrip in Nederland was uitgevonden. Behoud van de schoonheid van het landschap wordt door Middachten gezien als belangrijk onderdeel van de instandhouding van het erfgoed. Landschapsverstorende elementen, zoals de snelweg, doen afbreuk aan de kwaliteit van het bezit.

Duurzame vaste inkomsten worden gegenereerd uit de verkoop van hout, verpachting van boerderijen, openstellen van het landgoed voor de jacht en erfpacht van de woningen. Om neveninkomsten te genereren organiseert het landgoed meerdere malen per jaar evenementen en stelt terreinen en gebouwen ter beschikking voor activiteiten zoals paardenconcoursen, ontvangsten en huwelijken. Slijtage is hierbij een van de bedreigingen. Middachten blijft daarom op zoek naar een evenwicht tussen gebruik en esthetiek. Cultuurhistorische, ecologische, landschappelijke en economische aspecten vormen daarbij de basis voor een integrale afweging.

Ook is er een aantal andere kleinere vaste inkomstenbronnen. Andere inkomsten zijn subsidies zoals de SNL. Ook wordt waar mogelijk van projectsubsidies gebruikgemaakt, bijvoorbeeld het project erfgoedlogies op gebied van recreatie/gastvrijheid. Dit is een Euregio-project en wordt ondersteund door subsidie uit INTERREG III en Belvoir (Provincie Gelderland).

Het op gang brengen van deze derde geldstroom is van essentieel belang voor de instandhouding van het bezit. Wijzigingen in het fiscale beleid en planologische bevoegdheid, zoals de beperkingen vanuit Natura 2000, worden als problematisch ervaren. Bij de verdere ontwikkeling van het landgoed is voldoende ondernemingsruimte essentieel.

Middachten staat zeer positief ten opzichte van samenwerken. Zo wordt er regelmatig met de buurlandgoederen overlegd en waar mogelijk ook samen gewerkt of samen opgetrokken. Op het gebied van integraal samenwerken worden projecten uitgevoerd met Europese subsidiegelden (EPOM) en cofinanciering (Belvoir). Dit zijn grensoverschrijdende projecten op het gebied van waterbeheer en natuurontwikkeling.

5.5 Hof te Dieren

Hof te Dieren heeft een oppervlakte van 1.053 ha en is eigendom van Stichting Twickel. Stichting Twickel is door de laatste barones gesticht. In de door haar zelf geschreven statuten is vastgelegd hoe de bezittingen beheerd moeten worden. Hoofddoel is het in leven houden van de rijke cultuurhistorie.

In 1168 schonk de Duitse keizer Frederik Barbarossa de Hof aan graaf Engelbert van den Bergh. Vanaf 1219 was het in bezit van de Duitse Orde tot Prins Willem II het in 1647 kocht. Stadhouder Willem III maakte van het huis rond 1680 een jachtslot. Hij liet ook een bezienswaardige tuin aanleggen met terrassen, vijvers, grotten en fonteinen. Het jachtslot brandde in 1795 geheel af. In de 19e eeuw liet de eigenaresse Marie Cornélie, gravin van Wassenaer Obdam, een kleiner huis bouwen. In de Tweede Wereldoorlog werd ook dit huis door brand verwoest. In 1965 is de ruïne gesloopt. De tuinmanswoning, een ontwerp van de Engelse architect Weatherley, gebouwd in 1903, doet nu dienst als dienstwoning.

In de 19e eeuw is rond het woonhuis een park aangelegd in de romantische Engelse landschapsstijl. Eerst naar een ontwerp van de tuinarchitecten Zoicher, later aangepast en verder uitgebreid door Petzold. De vijvers van het park worden gevoed door de Ruitersbeek. Deze beek is een spreng (bron) die ontspringt op landgoed Middachten. Bezienswaardig is het sterrenbos op de Carolinaberg, waar maar liefst veertien lanen in een centraal punt bij elkaar komen. Dit bosgebied vormt een geheel met de aangrenzende bossen van het landgoed Middachten en de bezittingen van Natuurmonumenten.

Bijzonder is ook de voor een deel gerestaureerde tuinmuur. De muur is gedeeltelijk opgebouwd uit een binnen- en een buitenmuur met een luchtsponw. Deze 'warmtemuur' had als voordeel dat het leifruit, dat er tegenaan stond, in het voorjaar mooi op temperatuur bleef. Dankzij deze constructie wordt handig gebruik gemaakt van de natuur; de opgevangen zonnewarmte wordt via luchtcirculatie verspreid door de hele muur. Er zijn zelfs buizen gevonden die erop wijzen dat de lucht in de muur werd opgewarmd in tijden van dreigende voorjaarsnachtvorst.

Kunnen wij niet zeggen denk ik, geen inzag in de boeken. Hof te Dieren is in staat een beperkt aantal van haar wensen op eigen kracht realiseren. De belangrijkste economische dragers zijn landbouw (pacht), bosbouw (huurinkomsten) en jacht. Het hoofddoel van het landgoed, behoud van de cultuurhistorie, is belangrijker dan het optimaliseren inkomsten.

De projecten Traverse en Stationsgebied Dieren (gemeente Rheden) en Havikerpoort (provincie Gelderland) zijn twee grote projecten die ten dele over het terrein van het landgoed gaan. Deze twee projecten dragen bij aan de wens van het landgoed om de versnippering tegen te gaan.

Ook voor dit landgoed heeft Petzold een ontwerp gemaakt. Dit plan heeft als basis gediend voor Michael van Gessel die een nieuw plan heeft gemaakt waarin de huidige situatie van infrastructuur moest worden ingepast. De grote lijnen van het park zijn nu hersteld alleen zal de inpassing van de veranderde infrastructuur na uitvoering van het project Hart van Dieren nog moeten worden aangelegd. Daarnaast zien we dat de huidige beplantingen door ouderdom en versnelde aftakeling (verdroging) in de komende jaren verjonging zal vergen.

De Vitens pomp in het sterrenbos is een bedreiging. Het oppompen van drinkwater veroorzaakt verdroging met als resultaat een versnelde aftakeling van de parkbeplanting. Ook hebben de vijvers in

het park onvoldoende water. Effecten van het oppompen blijven ook na het uitvoeren van het project Ruitersbeek (zorgt weer voor aanvoer van voldoende water) duidelijk zichtbaar: de vijvers blijven leeglopen door de sterk verlaagde grondwaterstand.

5.6 Landgoed en Huis Laag-Soeren

In 1767 kochten de Arnhemse Carel Otto van Kesteren en zijn vrouw Frederika Hoevenaar zes boerderijen, de tiend in Laag -Soeren en aandelen in de markegronden en de Soerense Hees. In 1780 werd al begonnen met de bouw van het huis Laag-Soeren en de aanleg van een allée, de latere Badhuislaan. Verder werden in de omgeving van het huis de nodige woeste gronden ontgonnen, enkele lanen aangelegd en bossen aangeplant. Van Kesteren bouwde aan de beken een drietal papiermolens, namelijk Welbedacht (1791), Nagedacht (1793) en Goedgedacht (1796). Van Kesteren zou enkele sprengen hebben laten graven om de Bovenbeek beter van water te voorzien.

In 1848 werd het landgoed eigendom van Pieter Nicolaas Jut van Breukelerwaard (1786-1874) en brak een heel nieuwe periode aan in de geschiedenis van Laag-Soeren. Van Breukelerwaard zag in de fraaie en gezonde omgeving gecombineerd met de beschikbaarheid van zuiver Veluwewater uit de sprengen een meer dan geschikte plaats om zijn plannen voor een kuuroord te verwezenlijken. In 1850 werd begonnen met de bouw van de badinrichting. Enkele jaren eerder was men al begonnen met de bouw van Sprengenoord, een logement met stalling en koetshuis, nabij de watermolen aan de Harderwijkerweg.

In 1874 kwam het landgoed in beheer bij stichting Bethesda. Het huis Laag-Soeren werd een hotel, waarvan de gasten ook konden kuren in het badhuis. Sprengenoord diende in de periode daarna onder leiding van stichting Bethesda als huisvesting van patiënten, die gratis of tegen een laag tarief werden verpleegd, terwijl in het grote badhuis de meer welvarende gasten werden ondergebracht. Na toenemende problemen met de exploitatie van de badinrichting is stichting Bethesda op 5 juni 1936 ontbonden.

In de huidige situatie is het complex verdeeld in drie afzonderlijke eenheden: Huis Laag Soeren (zie verder paragraaf 5.11.9), Landgoed Laag-Soeren (particulier deel) en Landgoed Laag-Soeren (deel Natuurmonumenten)

5.6.1 Landgoed Laag Soeren (particulier deel)

Sinds de ontbinding van stichting Bethesda is het landgoed steeds verder in vervallen staat verworden, maar begin 2000 werd het landgoed door Amsterdamse projectontwikkelaars opgekocht, waarna het in handen kwam van V.O.F De Decanije. Deze heeft het monumentale landhuis opgeknapt en omgevormd tot een sfeervol appartementencomplex. Sinds 2004 richt landgoed Laag Soeren zich op zelfstandige bewoning als nieuw woon- zorg- leefconcept. In het oude gerenoveerde deel van het huis zijn 36 appartementen gerealiseerd. In de zijvleugel, het oude badhuis, bevindt zich een zwembad annex fitnessruimte. Daarnaast wordt in 2008 de nieuwbouw opgeleverd met 14 appartementen. De in totaal 50 appartementen bieden ruimte voor ongeveer 75 bewoners. Inmiddels is de eigenaar van het landgoed de V.V.E. Landgoed Laag Soeren. Het omliggende boscomplex Soeria, dat van oorsprong bij het landgoed hoorde, is overgedragen aan Natuurmonumenten (zie paragraaf 5.6.2).

Ondanks de functiewijzigingen gedurende de afgelopen decennia bleven de verschijningsvorm van het gebouwencomplex en de directe omgeving nagenoeg ongewijzigd. De ruimtelijke opbouw en de

hoofdvormen van de bebouwing zijn opvallend gaaf bewaard gebleven. Het rijksmonument is momenteel het meest in het oog springende object van het landgoed. Het ligt prachtig gesitueerd en is omringd door fraaie lanen langs de Badhuis- en de Stokvislaan. Het gebouw is in de 19e eeuw uitgebreid en deze afwijkende bouwstijl is nog goed zichtbaar. De nieuwbouw uit 2008 past ondanks haar eigen moderne karakter erg goed bij het rijksmonument, waardoor de gebouwen tezamen één geheel vormen. Tegenover het monument is het koetshuis gesitueerd. De tuin wordt gekarakteriseerd door enkele monumentale bomen, een wadi en slingerende dolemiet-wandelpaden. De Stokvislaan aan de achterzijde van het landgoed is opengesteld voor publiek. Aan de achterzijde van de nieuwbouw zijn 2 ijskelders te vinden, welke in het winterhalfjaar onderdak bieden aan een vleermuizenkolonie. Aan de voorzijde, langs de Badhuislaan, ligt een waterkelder. Deze is ten tijde van het kuuroord aangelegd om het helende sprengwater in op te vangen. De kelder zelf is in verval geraakt en is overgroeid met struiken.

Het beheer van het gehele complex, inclusief het onderhoud aan de tuin en de lanen, wordt momenteel door de VVE in eigen beheer uitgevoerd. Dit wordt bekostigd door inkomsten uit servicekosten van de appartementen. Deze zijn gegarandeerd en worden in feite alleen bedreigd indien de vraag naar de woningen zou afnemen. Het rijksmonument zelf is nu gerenoveerd en hiervoor is een onderhoudsplan samengesteld. Om het landgoed als geheel te behouden en te beheren, bestaat de wens bij de VVE om ook de overige cultuurhistorische elementen te renoveren. In 2011 is een plan opgesteld voor het beheer en onderhoud van de tuin. Dit wordt nu ook aangepakt. Op de lijst van te renoveren objecten staan de vleermuiskelders, de waterkelder en de kas.

De renovatie van Huis Laag Soeren is destijds gepaard gegaan met intensief overleg met de directe omgeving, voornamelijk met de inwoners van het dorp Laag Soeren. Het landgoed ligt aan de rand van het dorp en de realisatie van de appartementen is hierop van positieve invloed geweest. Dit uit zich voornamelijk in een hoger aantal bezoekers aan het dorp, met name in de weekenden. Tijdens evenementen, zoals de monumentendag, wordt het landgoed druk bezocht. Het landgoed vormt daarmee een visitekaartje van Laag Soeren.

In 2011 heeft de VVE een beheerplan voor de tuinen opgesteld dat is afgestemd met Natuurmonumenten en de eigenaar van de voormalige directeursvilla, de Vale Ouwe Zate. Gestreefd wordt naar een beheer waarin de eigendomsgrenzen niet prominent in beeld komen zodat het landgoed als één geheel wordt ervaren.

5.6.2 Landgoed Laag-Soeren (deel Natuurmonumenten)

Het bosdeel van voormalig landgoed Bethesda werd in 2008 gescheiden van landgoed Laag Soeren (zie paragraaf 5.6.1) en kwam in bezit van Natuurmonumenten. Dit deel is onder de NSW gerangschikt. Door de ligging aan de rand van het dorp Laag Soeren is de recreatieve betekenis van het landgoed groot, vooral voor wandelaars.

Het bezit van Natuurmonumenten is 11,34 hectare groot. Het overgrote deel van het landgoed bestaat uit grove dennenopstanden en er zijn enkele loofhout- en gemengde opstanden aanwezig. Karakteristieke landgoedelementen zijn de beukenlanen en rododendrons. De beukenlanen zijn van uiteenlopende kwaliteit, enkele lanen verkeren in slechte staat door langdurig achterstallig onderhoud.

Op het landgoed is de invloedssfeer van het voormalige badhuis nog waarneembaar, al zijn er geen landschapselementen van hydrologische aard. De voormalige dames- en herenligweiden zijn nog als

open eenheid herkenbaar. De damesligweide wordt gedeeltelijk begrensd door een nog goed te onderscheiden beukenhaag of beukenrij. Deze is waarschijnlijk aangeplant om privacy en beschutting voor de badgasten te creëren. In het westelijke deel van het landgoed bevindt zich een grotere voormalige ligweide. Deze is tegenwoordig nagenoeg dichtgegroeid.

Zowel aan de noord- als aan de westzijde van het landgoed bevindt zich een eigendomswal. De twee wallen lopen parallel aan de aangrenzende wegen en dateren vermoedelijk uit de achttiende of negentiende eeuw. De westelijke wal, langs de Schaapsallee, verkeert in slechte staat.

5.7 De Bockhorst

Het huis de Bockhorst ligt aan de oostzijde van het dorp Spankeren op de grens met de gemeente Brummen. De Bockhorst wordt, voor zover bekend, voor het eerst genoemd in een koopakte van 1456. Een van de boerderijen, het Hof te Loo (thans De Peppel aan de Kerkweg) wordt in een oorkonde van 1179 genoemd als rentmeesterskantoor van de landsheer. Huize de Bockhorst ligt precies aan de andere kant van de oude eng (= horst = bockhorst?) en wordt er mee verbonden door de Beukenlaan (thans eiken). In de 17de eeuw was het huis in bezit van de familie van Theuvens en later van de familie van Delen, van Dedem, Ferriet en van Hooff. Rond 1700 werd een aaneengesloten landgoed gevormd van ruim 80ha. Mogelijk is toen, naar de mode van die tijd, de brede Beukenlaan aangelegd die van de Soerense Beek tot aan de Kerkweg de as van het landgoed vormde. Bij veilingen in 1840 en later opnieuw in 1865 raakte de Bockhorst versnipperd. De nieuwe eigenaar Koch, koopman te Amsterdam, heeft de Bockhorst gesloopt en herbouwd. In de komende 40 jaar wisselde het huis vijf keer van eigenaar tot Ir. P.J. van Voorst Vader het in 1906 kocht. Het diverse malen verbouwde landhuis heeft na de voltooiing van de restauratie in 1991 haar 19de eeuwse karakter teruggekregen.

Thans is de Bockhorst dus ruim 100 jaar in de familie. De Bockhorst wordt beheerd als BV, waarin alleen wettige afstammelingen van de stichter aandelen kunnen hebben. Het landgoed bestaat momenteel uit ruim 90 ha, het merendeel in de gemeente Rheden, en een klein deel, circa 14 ha, in de gemeente Brummen. Het bos aan de Noordoostzijde van de Bockhorst weg is rustgebied en niet opengesteld. Langs het landgoed stroomt de Soerense Beek, onderdeel van de EHS. De Bockhorst valt daarmee in de Soerense Poort. In totaal is er 12 ha bos en 78 ha verpacht agrarisch land. Onder de NSW valt 27 ha. Alleen het NSW gedeelte is momenteel volledig aaneengesloten. Belangrijkste inkomstenbron vormen de verpachte gronden.

Het landhuis de Bockhorst is een rijksmonument, het koetshuis en de garage zijn gemeentelijke monumenten. Op de kaart uit 1780 is te zien dat het landgoed oorspronkelijk een formele aanleg kende. Het geometrisch ontwerp komt tot uiting in het lanenkruis dat het centrum van het landgoed vormt: de Bockhorstweg en de Beukenlaan, hierin past de positie van het huis en koetshuis. In de tuin/erf rond het huis loopt een gracht waarin de Engelse landschapsstijl is te herkennen.

In 2011 heeft de eigenaar van de Bockhorst een beheersvisie opgesteld dat de basis moet vormen voor het toekomstig beheer.

5.8 Snippendaal

Snippendaal heeft een oppervlakte van ruim 7 hectare en is gelegen aan de Snippendaalseweg die de Arnhemsestraatweg verbindt met de Beekhuizenseweg in het natuurpark de Posbank. Het eigendom ligt precies op de grens van het rivierenontginningsgebied en het heideontginningsgebied en be-

staat uit een tweetal woonhuizen met ruime tuin, in het noorden geflankeerd door loofbos met eiken en beuken. Daarnaast maken ook een klein weilje en een historische laan deel uit van het gebied.

Op een kaart, vermoedelijk in de tweede helft van de 17e eeuw getekend door Johan Buenick, komt voor het eerst de naam Snippendal te voorschijn. Het huidige landgoed komt pas tot stand als in 1915 een perceeltje van 460 m² wordt gekocht (dat oorspronkelijk tot landgoed De Kruishorst behoorde) waarop een jaar later een zomerwoning wordt gebouwd. In de loop van de 20e eeuw wordt Snippendael verschillende malen verkocht en uitgebreid met omringende gronden, tot het landgoed in zijn huidige omvang in 1970 door de familie Franke, de huidige eigenaars en bewoners, wordt gekocht.

Het visitekaartje van het landgoed, de historische laan, bestaat uit omvangrijke eiken en beuken waarvan de locatie waarschijnlijk al is ingetekend op een kaart uit 1637 van Isaac Geelkercken en tevens naar voren komt op een kadastrale kaart uit 1832. Een ander markant aspect van Snippendael is het feit dat men vroeger vanaf het hoogste punt van het landgoed de kans had om de kerktoren van Hoog Elten in het vizier te krijgen, zo'n 20 kilometer ten zuidoosten van Snippendael. In de huidige situatie is dit echter niet meer mogelijk door het gedeeltelijk dichtgroeien van de zichtas. Het bos zelf heeft een sterk verdicht kronendak en weinig structuur. Mede door de hoge mate van rust –Snippendael is niet opengesteld- biedt het landgoed een onderkomen aan tal van wilde dieren.

De eigenaar van Snippendael heeft als wederprestatie voor het deelnemen aan het actieprogramma besloten om deel te nemen aan het project Van luchtkasteel tot dassenburch, een landelijk project voor het basisonderwijs over de bijzondere natuur- en cultuur op landgoederen.

5.9 Avegoor

Landgoed Avegoor ligt aan de Zutphensestraatweg, direct ten westen van het dorp Ellecom. Het huis Avegoor werd in 1847 gebouwd voor de familie Athlone. Het terrein rondom het huis kreeg een landschappelijke aanleg met enkele grote gebogen, beplante lanen en veel open gebied met daarin boomgroepen. Al voor de Tweede Wereldoorlog kwam een einde aan de woonfunctie en begon een periode waarin allerlei functies elkaar afwisselden; tegenwoordig is het een hotel en conferentieoord.

Door verkopen viel het landgoed uiteen. Een deel van de ten noorden van de straatweg gelegen bossen ging in 1917 over naar de eigenaren van Middachten, terwijl op een deel oostwaarts van het hoofdgebouw een villapark werd aangelegd. Door latere wijzigingen is het karakter van het landgoed alleen in hoofdlijnen bewaard gebleven. In de huidige bossen rondom het huis is de afwisseling van open en gesloten delen karakteristiek.

Het hoofdgebouw van Avegoor dateert uit 1847 en biedt in de huidige situatie onderdak aan een drietal restaurants, hotelkamers en feest- en conferentiefaciliteiten. Naast deze functies heeft het landgoed de ambitie zich te ontwikkelen tot een centrum voor moderne kunst.

5.10 Larenstein

Omstreeks 1700 was Larenstein een omgracht huis met daaromheen een grote geometrische tuin met rechte lanen en verder onder meer een boerderij, een moestuin, een sterrenbos en een Turkse tent. Later kreeg het landgoed een meer landschappelijke aanleg met grillige waterpartijen, die zich voor het huis verbreedde tot een grotere vijver. In 1892 werd het landgoed gekocht door het Aartsbisdom Utrecht.

De nieuwe gebruikers waren de zusters van de Goede Herder die hun moederhuis in Zoeterwoude hadden. Op het terrein verrezen tal van nieuwe gebouwen, waaronder een kapel, een gesticht, een school en een woning voor de rector. Het oude landhuis werd in 1906 gesloopt.

In 1973 kwam het gebouw in eigendom van Hogeschool Van Hall Larenstein. Sinds die tijd heeft het landgoed drastische veranderingen ondergaan tot het gehele terrein in 1993 uiteindelijk geheel opnieuw werd ingericht. Een nieuw, modern schoolgebouw werd gebouwd en het omliggende terrein werd ingezet voor onder meer de studiebehoeften van de verschillende studierichtingen die er worden aangeboden. Zoals dat –ook in de historie- voor veel landgoederen geldt, is landgoed Larenstein tot op de dag van vandaag in ontwikkeling en wordt de zoektocht naar de optimale balans tussen gebruik en inrichting voortgezet.

5.11 Potentieel volgende landgoederen⁶

5.11.1 Daalhuizen / Dordtwijck

Daalhuizen of Dordtwijck ligt aan de westzijde van het dorp Velp. Over de geschiedenis is weinig bekend (inmiddels wat meer: zie [websitewww.daalhuizen-velp.nl](http://www.daalhuizen-velp.nl)). De naam Daalhuizen komt reeds voor op de kadastrale minuut van 1832. De toenmalige bebouwing, gesitueerd aan de bosrand, stond echter meer oostwaarts dan het huidige huis. Tussen het huis en de straatweg lag een open gebied, met aan de westzijde een grote vijver. Nog voor 1910 kreeg het terrein een landschappelijke aanleg in de vorm van een park met een stelsel van slingerende paden, waarin de waterpartij werd opgenomen. Nog voor de Tweede Wereldoorlog werd het huis westwaarts van de vijver herbouwd. Langs de Daalhuizerweg werd een deel van het landgoed met woningen bebouwd. Het huidige huis is fraai gesitueerd aan de rand van een open min of meer rechthoekig terrein. Van de vroegere landschappelijke aanleg bleven ten noorden en vooral ten oosten van het huis en het open terrein enkele fragmenten bewaard, waaronder de langgerekte vijverpartij.

5.11.2 Biljoen / Beekhuizen

Het landschap ten oosten van Velp wordt grotendeels bepaald door de aanwezigheid van kasteel Biljoen met zijn waterpartijen, bossen en landerijen. De aanleg strekt uit zich langs de Beekhuizense beek in noordoostelijke richting tot ver in het stuwwallengebied met zijn hoogteverschillen. Het van oorsprong 16de-eeuwse kasteel werd gebouwd door hertog Karel van Gelre en staat op het voormatige terrein van "Broekerhof", een leengoed dat reeds in 1076 wordt vermeld. Het kasteel, dat in de tweede helft van de 17de eeuw ingrijpend werd verbouwd en ook in de 18de en 19de eeuw werd gewijzigd en gemoderiseerd, staat op een omgracht voorplein met keermuren, bruggen en een aan het einde van de 18de eeuw herbouwd bouwhuis. In 1777 erfde J.F.W baron Van Spaen het kasteel met het bijbehorende park, aangelegd in een Frans classicistische stijl. Deze aanleg - waarvan enkele lanen bewaard bleven - werd vanaf 1784 door de tuinarchitect J.G. Michael grotendeels vervangen door een park in landschapsstijl dat in 1790 werd voortgezet in het gebied Beekhuizen. Na 1810 brachten de tuinarchitecten J.D. Zocher Sr. en J.D. Zocher Jr. nog enkele veranderingen aan in het parkontwerp. In 1872 verwierf de Duitse industrieel Lüps Biljoen. Beide onderdelen van het landgoed werden door hem weer verenigd onder een en dezelfde eigenaar, omdat hij in 1867 reeds Beekhuizen en Nederhagen had gekocht. In 1930 werden de gemeente Rheden en Vereniging Natuurmonumenten eigenaar van Beekhuizen. De hoofdstructuur van de laat-18de eeuwse tuin- en parkaanleg is nog duidelijk herkenbaar. Rondom Biljoen liggen

⁶ Bron: Cultuurhistorische Gebiedsbeschrijving: Gelders Genootschap & RAAP, 2004

de oude lanen met daarbinnen de landschappelijke aanleg, het open gebied aan weerszijden van de straatweg en het bosgebied op Beekhuizen met zijn paden, de slingerende Beekhuizense beek met cascaden en vijvers. Bij de buitenplaats horen voorts tal van kleinere elementen, waaronder een tweetal ijskelders, tuinvazen, sokkets en toegangshekken.

5.11.3 De Kruishorst

De Kruishorst is gelegen tussen de straatweg en de A348 ongeveer halverwege de dorpskern van Rheden en de op- en afrit Velp van de snelweg. De locatie is duidelijk herkenbaar aan het hoog opgaande geboomte, dat verder door open gebied is omgeven. De Kruishorst werd, vermoedelijk in 1594, gebouwd aan het westelijke einde van de Brinkweg in Worth-Rheden. Het complex bestond lange tijd enkel uit een landhuis, met ten zuiden daarvan een ruime tuin. Later, waarschijnlijk in de loop van de 19de eeuw, werd rondom het huis een parkachtige tuin aangelegd en verzezen enkele bijgebouwen. Het landgoed werd in tweeën gesneden door de aanleg van de spoorlijn in 1865. Op een deel van de fundamenten van het in 1948 gesloopte hoofdgebouw werd het huidige huis herbouwd, in bescheidener afmetingen. Bijzonder is de opmerkelijk grote oranjerie annex dienstwoning van omstreeks 1870, uitgevoerd in eclectische stijl. De door tuinarchitect L.A. Springer gewijzigde tuin- en parkaanleg is nog grotendeels aanwezig. In het door middel van paden ontstoten parkbos liggen enkele open gebieden en een waterpartij.

5.11.4 De Valkenberg

De Valkenberg ligt aan de Zutphensestraatweg, ten noordoosten van het dorp Rheden. Het statige, wit gepleisterde huis is gebouwd in het tweede kwart van de 19de eeuw aan de bovenrand van het tegen de flank van de stuwwal gelegen weiland. Het huis ging over in verschillende handen tot een arts uit Arnhem het in 1901 kocht. Het door deze eigenaar gestichte Valkenbergfonds betrok toen het landgoed. In 1966 werd De Valkenberg door de toenmalige eigenaresse aan het Rode Kruis geschonken. In dat jaar is het huis verbouwd en gemoderniseerd. Het uitgebreide rijksmonument heeft voor een groot deel haar oorspronkelijk ontwerp behouden. Door de prachtige ligging wordt het statige voorkomen van het huis versterkt. Aan de voet van het huis ligt een glooiende weide met aan weerszijden oprijlanen. Ten noorden van het huis liggen uitgebreide bosrijke terreinen. De oorspronkelijke Engelse landschapstijl is nog ten dele in het park met zijn kronkelende paden en enkele open terreinen herkenbaar. De bossen stuiten aan op het Nationale Park de Veluwezoom.

5.11.5 Rhederhof

Landgoed Rhederhof is rond het midden van de 19de eeuw ontstaan. Johanna Henriëtta Engelen (1789-1878) liet kort na 1855 op het landgoed een groot huis bouwen en betrok het met haar dochter. In 1878 kwam het goed in handen van jonkvrouw J.H. Brantsen van de Zijp, onder wie het verder werd verfraaid. Van het oorspronkelijke negentiende eeuwse neoclassicistische landhuis resteren nog veel onderdelen, ook in het interieur, zoals geornamenteerde stucplafonds, schoorsteenmantels, vensterzitbanken en de keuken.

Het sterk verwaarloosde landhuis wacht op een nieuwe bestemming. Met de restauratie is inmiddels een eerste begin gemaakt. Daarnaast bevinden zich op het terrein nog een tuinmanswoning (gemeentelijk monument), een voormalig koetshuis (nu woning) en een gedeeltelijk ommuurde moestuin. De noordelijke helft bestaat uit een geaccidenteerd gemengd loof- en naaldbos met daarin oorspronkelijke grenswallen, schaapsdriften en een kleine, door een spreng gevoede, eeuwenoude vijverpartij. Het zuidelijke deel is vanouds meer open en bevat restanten van de oude tuinaanleg, waaronder een aantal zware meer dan honderd jaar oude bomen.

Voor het westelijk deel van het landgoed is al geruime tijd een plan in ontwikkeling om een aantal woningen te bouwen.

5.11.6 Carolinapark

Carolinapark ligt aan de Hogestraat in de kom van Dieren. Het neoclassicistische herenhuis van dit kleine buiten dateert oorspronkelijk mogelijk uit de 17de eeuw. De bijbehorende, in 1832 nog bescheiden, tuin kreeg in de loop van de 19de eeuw haar huidige omvang door de samenvoeging van enkele percelen. De huidige aanleg in een gemengde stijl kwam, waarschijnlijk onder leiding van Jan Copijn, omstreeks 1875 tot stand. Kenmerkend zijn de slingerende paden, de vijver, de weidse gezichten en het hoog opgaand geboomte langs de randen. In het park bevinden zich diverse soorten ruim honderd jaar oude bomen. Het park werd in 1942 door de gemeente aangekocht uit de nalatenschap van mejuffrouw J. Haitzema-Viëtor, die het huis lange tijd had bewoond. In het park is tevens een in 1916, vermoedelijk naar ontwerp van architect G.J. Uiterwijk, gebouwd tuinhuis te vinden in de zogenaamde Um-1800 stijl en een herdenkingsmonument ter herinnering aan de (slachtoffers van de) Tweede Wereldoorlog. De oranjerie is in 2011 door de Stichting Oranjerie Carolinapark gerestaureerd en verbouwd en is nu in functie als theeschenkerij waar mensen met een arbeidsbeperking via Siza-groep werken.

5.11.7 De Geldersche Toren

Landgoed De Geldersche Toren is een van rijkswege beschermde historische buitenplaats en ligt in de uiterwaarden bij het dorp Spankeren ('de Spankerense weilanden'). Direct achter het huis mondt de Soerense Beek in de IJssel uit. De toren wordt reeds in de Middeleeuwen vermeld. In 1718 werd het landgoed in kaart gebracht. Het was toen eigendom van de familie Van Rhemen (Van Broeckhuijsen). De bezittingen omvatten destijds het merendeel van de Spankerense weilanden, alsmede bouwland aan de andere zijde van de doorgaande weg en gronden aan de Brummense zijde van de Laag Soerensebeek. Het huis was vanaf de doorgaande weg (tussen Zutphen en Arnhem) bereikbaar via een lange, rechte laan en lag op een grotendeels omdijkt en omgracht terrein. Binnen de dijken was sprake van een eenvoudige, formele (barokke) aanleg. De toren lag rondom in het water aan een voorplein met twee bijgebouwen. Aan weerszijden van de oprijlaan lagen weilanden en, dicht bij het huis, boomgaarden. Uit de literatuur blijkt dat de omgeving van het huis werd gewijzigd in een meer landschappelijke aanleg naar ontwerpen van H. van Lunteren en zijn zoon in de jaren 1844-1846. In 1863 werd Alexander van Rhemen de nieuwe eigenaar. Op zijn initiatief werd de in verval geraakte toren door de architect Jan Brink Evers (1817-1890) uit Ellecom vanaf de eerste verdieping geheel nieuw opgebouwd en diverse gebouwen toegevoegd. Ook de waterhuishouding rondom het huis werd vermoedelijk in de tweede helft van de 19de eeuw verbeterd. Enkele werken (stuwen, sluizen en duikers) dateren mogelijk uit deze periode. Het landgoed vormt een markant element in het open uiterwaardengebied van Spankeren met welstanden, kolken en een oude 'loop' van de IJssel. Vanaf de toren gezien is de rechte, met forse eiken beplante, oprijlaan naar een zichtas gericht op de toren van de N.H. Kerk van Spankeren. De grachten, deels verbreed tot vijvers, worden gevoed door de Laag-Soerensebeek. Het binnen de gracht gelegen terrein aan de noordzijde van de toren is onder meer beplant met oude eiken en platanen en betreft mogelijk een restant van de landschappelijke aanleg van Van Lunteren.

5.11.8 Hofstetten

De op de hoek van de Zutphensestraatweg en de Hofstetterlaan gelegen kleine buitenplaats Hofstetten kwam in de jaren 1835-1836 tot stand nadat landbouwer G. van Striep een stuk bouwland had verkocht aan Cornelis van Rheden en Steven van 't Haff. In 1836 verkochten deze projectontwikkelaars het nieuw gebouwde herenhuis aan mr. J.J. van Halteren uit Rhedersteeg. Het in neo-classicistische stijl gebouwde

huis heette aanvankelijk Vredenhoef. Het werd in 1838 alweer verkocht aan het Rotterdamse raadslid J.P. Havelaar. Hij wijzigde de naam in Hofstetten en liet een koetshuis en paardenstal bouwen. In 1846 overleed Havelaar, waarna verscheidene families in het huis hebben gewoond. Het oorspronkelijk vierkante huis werd in 1865 vergroot. De Hofstetterlaan was vroeger waarschijnlijk een schaapsdrijf. De monumentale eiken aan deze laan werden vermoedelijk omstreeks 1860 geplant. In de 20e eeuw was het landgoed eigendom van baron Schimmelpenninck van der Oye. Het terrein achter Hofstetten met het prieeltje werd in 1978 verkocht aan een beleggingsmaatschappij, waarna op het terrein een vijftiental woningen werd gebouwd. Het prieeltje van Hofstetten kwam aldus in één van de tuinen terecht. De huidige eigenaren, de heer en mevrouw de Jong, hebben huis en tuin grodnig gerestaureerd en verbouwd en door deze ingrepen het zicht op het huis teruggegeven aan voorbijgangers.

5.11.9 Huis Laag Soeren

Huis Laag Soeren werd in 1780 gebouwd door de Arnhemse Carel Otto van Kesteren. De omliggende gronden werden ontgonnen met de aanleg van een allée, de latere Badhuislaan. Van Kesteren bouwde ook molens en liet sprengen graven. Het huis kwam in 1848 in handen van Pieter Nicolaas Jut van Breukelerwaard. Hij stichtte het kuuroord Bethesda (nu Landgoed Laag Soeren). Na het overlijden van Jut van Breukelerwaard is het huis een hotel geworden. Het Huis Laag Soeren verkeert tegenwoordig in vervallen staat. Van de tuin in parkachtige aanleg (beschermde als gemeentelijk monument) zijn de hoofdlijnen bewaard gebleven.

5.11.10 Le Paradou

De naam 'le Paradou' is waarschijnlijk ontleend aan een boek van Victor Hugo en betekent 'het paradijs'. Le Paradou is een bosgebied dat lang in bezit is geweest van de familie Overweg. Door overerving is het gebied in drieën gesplitst, waarvan een deel (3,96 ha) in 1984 aan Natuurmonumenten is verkocht. Formeel is le Paradou geen landgoed meer en men twijfelt of dat ooit wel het geval is geweest. Vanwege de historie -waarschijnlijk is het één van de eerste ontginningen- wordt in dit kader voorts nog toch van een landgoed gesproken.

Le Paradou ligt in het dorp Laag-Soeren, tegen de noordkant van de bebouwde kern. Het deel van Natuurmonumenten bestaat geheel uit bossen die gedomineerd worden door Douglas, Fijnspar en Amerikaanse Eik. Daarnaast is er nog een beukenhaag en een laan op het eigendom aanwezig.

5.11.11 Arva

Dit landhuis werd in opdracht van C.H.B. Alsche door G.C. Bremer in samenwerking met A.R. Freem in 1913-15 ontworpen. De naam 'Arva' (akkers) is een verwijzing naar de werkzaamheid (handelskwekerij) van de opdrachtgever. Het landhuis, dat na 'Klein Engelenburg' met ongeveer dezelfde plattegrond werd ontworpen, toont in de buitenordinantie een minder zuivere vorm dan het landhuis in Leuvenheim. Volgens J. Vredenberg vertoont het landhuis overeenkomsten met Engelse landhuizen, met name met het meer traditionele werk van Sir Edwin Landseer Lutyens (1869-1944). De ingangen zijn door een klein fronton benadrukt. De aanbouw aan de voorgevel heeft een erker over twee bouwlagen met een overdekt balkon met Toscaanse zuilen. Opvallend is dat de vensters breder zijn dan in het vorige ontwerp. Het pand heeft aan de linkerkant een vleugel met een grote serre. De natuurstenen details van de gevels zijn uitgevoerd in rode zandsteen. De guirlande op de naamsteen en de druiventrossen op de vergaarbakken van de regenpijpen verwijzen naar de handel van de eigenaar. Het landhuis, dat destijds met lof werd ontvangen, is niet in Bremers necrologieën genoemd. Van 1938 tot het einde van de vorige eeuw werd het landhuis, onder de naam 'Sint Joseph', als rusthuis voor zusters gebruikt. Bij het

bestek bevinden zich gesigioneerde tekeningen, gedateerd 1913. Intussen heeft het gebouw zijn functie van woning teruggekregen.

5.11.12 Bernhalde

Huis Bernhalde, een statig witgepleisterd herenhuis, werd in 1845 gebouwd voor dhr. M.E. Havelaar, grondeigenaar en wethouder in de gemeente Rheden van 1851 tot 1861. Zijn vader J.P. Havelaar, suikerraffinadeur uit Rotterdam, had in 1838 de nabijgelegen buitenplaats Vredehoef (Hofstetten) gekocht. Het huis is in 1848 vergroot aan de achterzijde. Rond het huis ligt een grote tuin met een fraaie bomen-groep. Na het overlijden van Marinus Havelaar in 1865 werd Bernhalde door zijn erfgenamen verkocht aan professor Sytse Hoekstra. Latere bewoners waren de families Schelle (1909) en Massink (1913). In 1928 liet eigenaresse E. Massink-de Rooij het landhuis verbouwen. Vervolgens liet ze in 1930 de chauffeurswoning verbouwen en in 1947 werd het hoofdgebouw verbouwd tot twee woningen.

5.11.13 Den Brink

Nabij de Kruishorst heeft ook de buitenplaats Den Brink gelegen. In 1659 kwamen erve en goed 'Den Pas' en 'Den Brinck' in handen van Johan van Wijnbergen, vermoedelijk de bouwer van het eerste herenhuis op dit goed. Het landgoed was aan het begin van de negentiende eeuw eigendom van de Zutphense burgemeester Willem Reinier Op ten Noort, tevens lid van Gedeputeerde Staten. Het omvatte toen behalve huis, tuinen en boomgaard ook percelen bouwland, weiland, hakhout en akkermaalsbos. In 1838 kwam Den Brink in handen van D.W.G.J.H. baron Brantsen, eigenaar van Zypendaal. In het midden van de negentiende eeuw werd het huis gesloopt. Van het buiten is niets herkenbaars overgebleven; een deel van de bijbehorende landerijen verdween onder de uitbreiding van de Rhedense dorpskom.

5.11.14 Dalstein

Huis Dalstein is gebouwd in 1823. In 1844 woonde hier de Rotterdamse suikerraffinadeur J.P. Havelaar, tevens eigenaar van Hofstetten. Havelaars zoon bouwde in 1845 het nabijgelegen Bernhalde. Vanaf 1850 woonde hier lange tijd de familie Mispelblom Beyer-Müller Kühnlenthal, die in 1853 een verdieping op het huis liet zetten. Bij het huis lag een koetshuis en een grote tuin met een plantenmozaïek, een vijver met eendenkooi, rozenkwekerij, kindertuintjes, speelhuisje, theekoepel en bijzondere solitairen als een moerbeiboom en kastanjebomen. Aan de kant van de benedentuin had het huis een serre. Tuinman R. Bos bouwde in 1921 een bloemenkas op het terrein. In 1928 werd het landhuis in opdracht van mevr. Guépin-Dronsberg van de Linden verbouwd. In 1972 werd het huis afgebroken en het terrein verkaveld voor woningbouw. Van de tuin resteert nog een deel.

5.11.15 Groot Bergstein

Groot Bergstein is de eerste buitenplaats die in Ellecom is gesticht (in 1794). Door huwelijk was het goed in bezit gekomen van Maurits Johan van Löben Sels. Voordien was het een boerenhoeve geweest en als zodanig reeds bekend in 1689. De huidige Kastanjelaan was oorspronkelijk de schaapsdrift van deze en andere hoeven in de achterliggende waard. Op het terrein werd eind 19e eeuw een Christelijke school gebouwd. In de 20e eeuw kwam Groot Bergstein eerst in bezit van Baronesse Taets van Amerongen van Renswoude, sedert 1931 in bezit van de bankiersfamilie Mees. De buitenplaats bestaat nu niet meer, het is in de oorlog door een V1 verwoest en op de plaats ervan bevindt zich de huidige school. Het naastgelegen Klein-Bergstein (een villa) is in 1870 gebouwd in opdracht van Ernst van Löben Sels, destijds eigenaar van Groot-Bergstein.

5.11.16 De Heuvel

In 1739 stond op deze plek een boerderij met de naam De Heuvel. In de 19e eeuw liet dhr. A.Ph.G. van Barneveld van Mathéna een landhuis bouwen omgeven door een grote tuin. De tuin liep tot aan de Emmastraat en de Molenstraat (nu Pastoor Koenestraat). Na de verkaveling van de tuin in 1921 bleef het huis nog bewoond. Omstreeks 1950 is het huis gesloopt.

5.11.17 Huize Overbeek (Scholtenhuis)

Het voormalige landgoed Overbeek aan de Hoofdstraat in Velp werd in 1901 omgevormd in een villapark. Het naar ontwerp van de tuinarchitect Hugo Poortman (1858-1953) aangelegde villapark is een van rijkswege beschermd dorpsgezicht. De kern van het landgoed was het zogenaamde Scholtenhuis, dat omstreeks 1640 werd gebouwd door Majoor Willem van Broeckhuysen en later, vanaf 1677, bekend was onder de naam Overbeek. In 1700 brandde Overbeek af, maar het werd in dezelfde stijl herbouwd. Het landhuis werd omstreeks 1700 omgeven door een tuin in Barokke stijl. In de as van het huis lag aan de achterzijde een langgerekte waterpartij die de midden-as vormde van twee langwerpige boomgaarden die in driehoekvorm werden afgesloten. Aan de oostzijde van het huis lagen bossen en ten westen - binnen een lanenstelsel - moestuinen en akkers. Omstreeks 1770 ging het weer in vlammen op. Deze keer werd het niet meer in dezelfde stijl herbouwd, maar de toenmalige eigenaren Jacob Willem van Eck en Margaretha Vijgh gaven in 1770 architect Anthonie Viervant, stadstimmerman en architect in Arnhem, opdracht om een landhuis te bouwen. Op een omgracht terrein verrezen een rechthoekig en symmetrisch hoofdgebouw, alsmede twee bijgebouwen, die fungeerden als koetshuis, paarden- en beestenstal, oranjerie en melkkamer. De baroktuin werd omstreeks 1800 vervangen door een park in landschapsstijl. De formele structuren maakten daarbij plaats voor een landschap met langgerekte, gebogen paden en waterpartijen. In het park werden allerlei romantische elementen opgenomen, zoals een aeolusharp, schelpengalerij, theekepels, fonteinen, kluizenaarshut en badhuis. Het elf hectaren grote landgoed Overbeek werd door de laatste eigenaren, Henri Louis de Bruyn en diens echtgenote Catharina Theodora van Braam, in 1900 verkocht aan Willem Honig (1855-1927), een architect die in Velp en omgeving werkzaam was. Behalve architect was hij tevens meerdere jaren gemeente-opzichter en lid van de gemeenteraad. Honig nam het initiatief om van het landgoed een villapark te maken. Hij streefde naar een zo fraai mogelijke aanleg met grote deftige villa's op ruime kavels. Om alles in goede banen te leiden, werd in 1900 de N.V. Villapark Overbeek opgericht. Honig was technisch directeur, hetgeen betekende dat hij zich bezig hield met de uitvoering van het plan. Voor het ontwerp van het villapark werd de tuin- en landschapsarchitect Hugo A.C. Poortman (1858-1953) aangetrokken. Poortman baseerde zijn ontwerp voor het villapark op het bestaande padenstelsel van de tuin van het landgoed. Het ontwerp omvatte diverse gebogen lanen en een grote centrale waterpartij, waartoe de door het park lopende Rozendaalse beek werd benut. Oude bomen bleven zoveel mogelijk gespaard. Het landhuis Overbeek dat men een nieuwe bestemming wilde geven werd in 1906 alsnog gesloopt. De N.V. Villapark Overbeek werd in augustus 1915 ontbonden; alle grond was verkocht zodat het gestelde doel was bereikt. Veel van de oorspronkelijke villa's zijn bewaard gebleven; de meeste zijn gebouwd tussen 1900 en 1920. De muziektent op het eiland in de grote vijver is van 1921. Aan het oude huis Overbeek herinnert nog de poort met boven op de boog de wapenschilden van de families Van Spaen en Van Hardenbroek. De poort is in feite het middenstuk van de balustrade van het oude huis.

5.11.18 Kerkwijck

Het huis IJsselsteijn werd in 1846 gebouwd aan de Zutphensestraatweg; later heette het Kerkwijck. Bij het huis verrezen tevens een tuinmanswoning en een theehuis, respectievelijk in 1872 en 1877. Ook was er een koetshuis. Bij het buiten lag een klein parkbos met slingerpaden. In 1923 werd baron Van Voorst

tot Voorst eigenaar. Hij heeft op het landgoed een sportveld laten aanleggen, waarbij in 1930 een nieuw clubgebouw werd geplaatst. Het landhuis werd in 1946 door brand verwoest; de laatste restanten werden omstreeks 1950 afgebroken. De bijgebouwen ruimden het veld in 1971. Van Kerkwijck bleef alleen wat opgaand geboomte over, in de volksmond bekend als het Kraaienbosje.

5.11.19 Klein Avegoor

Tussen het landgoed Avegoor en de spoorlijn lag de kleine buitenplaats Klein Avegoor. De grond waarop de buitenplaats later ontstond, werd in 1869 gekocht door Baron Fagel, eigenaar van Avegoor. In 1886 liet eigenaar Jhr. G.A.C.H. von Goedecke, zwager van Baron Fagel, door architect H.J. Evers een landhuis bouwen. Deze witgepleisterde villa in Evers' geboortedorp refereerde met haar symmetrische opbouw en hoekpaviljoens aan de architectuur van Franse renaissance-chateaux, waarbij de middenrisaliet met gebroken rond fronton ontleend was aan het chateaux van Cheverny. Begin 20e eeuw was het bewoond door Baron Van Loon, kamerheer van H.M. de Koningin. Voordat de Tweede Wereldoorlog uitbrak, verliet hij het huis. Tijdens de oorlog werd het in gebruik genomen door de Koninklijke Landmacht. Tevens is het in gebruik geweest als noodhospitaal. De villa is in 1986 afgebrand.

5.11.20 Huis Middendorp

Reeds in de 14e eeuw stond in Ellecom de boerderij Middendorp. In 1841 werd het landhuis Middendorp gebouwd aan de Binnenweg in Ellecom. Het goed bewaarde landhuis is een rijksmonument.

5.11.21 Nederhagen

Nederhagen was een gebouw met toren, dat ten noordoosten van kasteel Biljoen stond. Het werd op de kaart van Christiaan 's Grooten (1558) aangegeven als "In de Hagh". In de 15e eeuw was het eigendom van Gijsbert van Wisch, die ook bezitter was van Overhagen, het huis ten zuidwesten van Biljoen. In 1608 werd het verkocht aan Paul van Arnhem tot Hulshorst (1553-1621). Daarna erfde zijn broer Zeger van Arnhem (1602-1665), ambtsjonker, het huis. Door het huwelijk van Hendrina van Arnhem (1630-1671) en Alexander Spaen in 1651 kwam Nederhagen aan de familie Spaen van Biljoen. In 1806 werd het huis vertimmerd tot een herenhuis; de gracht was al gedempt. Het huis is daarna bewoond geweest door de families Des Tombe, Van Hardenbroek, Duyvené de Wit en Van Heloma en werd vermoedelijk in het midden van de 19e eeuw afgebroken. De naam ging over op een aanzienlijk huis dat gestaan heeft op de hoek van de Zutphensestraatweg en de Beekhuizenseweg. Dit huis was later in gebruik als hotel en raakte tijdens de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd. Het werd kort nadien gesloopt, mede omdat het een sta-in-de-weg vormde voor het verkeer.

5.11.22 Ommershof

Er is weinig bekend over de - thans verdwenen - buitenplaats Ommershof. Begin 19e eeuw was Jacob Matthijs Simons heer van Ommershof. In 1814 verkocht hij diverse percelen van het landgoed. In 1819 wordt Daniël Michiel Vollenhoven vermeld als eigenaar van het zeer houtrijke landgoed. In 1872 werd het huis afgebroken en het landgoed in percelen geveild. Het grondgebied is als zodanig niet meer herkenbaar, maar heeft gelegen waar nu de Looierstraat, Annastraat en Jacobastraat bij elkaar komen.

5.11.23 Overhagen

De havezathe Overhagen wordt reeds genoemd in een rekening van 1373. De oudst bekende eigenaar is Johan Mompelier, een Guliks edelman, die het slot in 1401 verkocht aan Johan de Cock van Opijnen. In 1458 was het eigendom van Gijsbert van Wisch, tevens eigenaar van Nederhagen. Hertog Karel van Gelre verwoestte het kasteel in 1530, waarna het werd afgebroken. Een groot deel van de materialen

werd hergebruikt bij de bouw van kasteel Biljoen. Onder Hendrik van Nassau Siegen werd - na een grondruil met het St. Catharinagasthuis de zogenaamde Graeven Alee aangelegd, waarvan de huidige Biesdelselaan het noordelijke gedeelte is. De Graeven Alee was een brede laan met vier rijen bomen die doorliep tot de grenzen van Rozendaal. Hendrik verlegde ook de Rozendaalse Beek in 1652 naar zijn slotgracht. In 1711 werd Overhagen gekocht door Frederik Willem van Spaen, heer van Biljoen die het met zijn bezittingen verenigde. Ter plekke van Overhagen kwam een tuinmanswoning, met uitgestrekte moestuinen, boomgaarden, trekkasten en broeijerijen. De vierkante gracht om het eiland werd veranderd in een grote vijverpartij met twee cascades. De lange oprijlaan naar de Arnhemsestraatweg werd onderbroken door een vijverpartij ontworpen door Zocher. De tuinmanswoning werd tijdens de Tweede Wereldoorlog verwoest en in 1947 herbouwd naar ontwerp van architect Heineman. Bij de bouw werden materialen hergebruikt van het oude pand en van het afgebroken hotel Nederhagen. De kwekerij Overhagen behoort nog altijd tot Biljoen.

5.11.24 Rozenhagen

Het aan de zuidzijde van de Arnhemsestraatweg gelegen landgoed Rozenhage werd in rond 1885 gesticht door Jacobus Johannes Duyvené de Wit. Zijn vader had in Nederlands Indië een fortuin verworven. Het landgoed werd begrensd door de voormalige muur van de moestuin van Daalhuizen, de Arnhemsestraatweg, het bovineinde van de voormalige Laarweg en de Slangenkamp. Volgens het kadaster uit 1885 blijkt dat het landgoed bestond uit bouwland, huis en erf, tuinmanshuis en terrein van vermaak. De villa lag op een verhoging in het landschap met uitzicht op het omliggende park in Engelse landschapsstijl. Mogelijk is het park aangelegd door Henri Copijn. In 1890 werd een koetshuis met paardenstal gebouwd.

In 1897 is het landgoed verkocht aan Cornelia Adriana Heineken (van de beroemde bierbrouwerij), schoonzus van Duyvené de Wit. In 1904 schonk zij Rozenhagen aan de kinderen van haar zuster en zwager. In 1907 kwam het landgoed in zijn geheel aan de jongste zoon J.J. Duyvené de Wit (jr.), directeur van de Utrechtsche Beetwortelsuikerfabriek. Vanaf 1934 werd het landgoed verkaveld en in delen verkocht. De villa met een groot deel van het landschapspark kwam voor 25.000 gulden in handen van Jan Willem Boeseken, die het huis liet slopen op de kelders na. Op deze kelders werd een nieuw huis gebouwd naar ontwerp van de Arnhemse architect W.A.M. van de Ven in de stijl van het Nieuwe Bouwen. Gedurende de Tweede Wereldoorlog was Rozenhagen gevorderd door de Duitsers. Op 1 mei 1953 werd Rozenhagen verkocht aan Ir. A.J. Engel, directeur van AKU. In 1980 werd de familie Dekker de nieuwe eigenaar. De landschappelijke parkaanleg met vijver is grotendeels bewaard gebleven maar van het oorspronkelijke bezit afgesplitst. Verder zijn de oude tuinmanswoning (Rozenhagelaan 18) en een gietijzeren poort (bij Rozenhagelaan 2) bewaard gebleven.

5.11.25 Scherpenhof

De oudste vermelding van Scherpenhof dateert uit 1474. In de zestiende en zeventiende eeuw was het in bezit van de familie Van Heerde. Het was destijds nog een boerenerf. In de achttiende eeuw is een landhuis gebouwd, mogelijk door de familie Menthen. De omvang en waarde van het landgoed varieerden in de loop der tijd aanzienlijk. In 1858 was het goed 130 hectare groot en werd destijds verkocht voor 180.000 gulden. De nieuwe eigenaar verkocht echter een groot deel en hield alleen huis met directe omgeving over, tezamen 12 hectare. In 1911 werd het huis gesloopt, de vijver gedempt, opgaand hout geveild en werden sportvelden aangelegd. Een dienstwoning is behouden.

5.11.26 Schoonenberg

Schoonenberg werd gebouwd in 1817. In 1873 verkochten de erven van jonkvrouwe H.D. van der Burch

van Spieringshoek een deel van de buitenplaats Schoonenberg aan het kerkbestuur van de R.K. kerk te Velp. In 1874 werd de katholieke begraafplaats aan de Zandbergseweg (nu Bergweg) in gebruik genomen. Eind 19e eeuw meldde wandelend auteur Jacobus Craandijk het volgende: "Wij houden nog een' korten tijd den straatweg aan, wiens hooge iepen hun' luchtigen ligtgroenen sluijer dragen en die ons weldra langs eenige villa's en het uitgestrekte, met groen geboomte begroeide terrein van Schoonenberg, aan de eerste huizen van de Velsche dorpstraat brengen." In de eerste helft van de 20e eeuw werd Schoonenberg verkaveld voor de villawijk Ma Retraite. Mogelijk zijn daarbij enkele bomen uit het park gespaard gebleven.

5.11.27 Schoonoord

De buitenplaats Schoonoord werd in 1811 gesticht. Het huis werd in 1938 gesloopt om plaats te maken voor het bejaardenhuis Avondzon. Delen van de tuinaanleg bleven hierbij gespaard. Ter plekke van dit bejaardenhuis verrees in 2001 een nieuw luxe woonzorgcentrum genaamd Nieuw-Schoonoord, naar ontwerp van Annekoos Littel.





Projecten

De door de verschillende landgoederen ingediende projecten, noodzakelijk voor de realisatie van de gewenste kwaliteitsimpuls binnen de landgoederenzone, zijn gerangschikt in 5 thema's. Deze thema's zijn:

- Projecten Tuinen en parken
- Projecten Landschapselementen
- Projecten Historische gebouwen en bouwwerken
- Projecten Beken, sprengen, grachten en vijvers
- Nieuwe ontsluiting

De eerste tweethema's, 'Tuinen en parken' en 'Landschapselementen' hebben betrekking op de 'groene' kwaliteiten van de landgoederenzone. Financiering van deze projecten uit eigen middelen blijkt niet voldoende te zijn. Ook subsidiering uit bestaande regelingen lukt meestal niet: de activiteiten vallen qua aard niet onder de SNL of de hoogte van de kosten staat in geen verhouding tot de SNL-subsidiebedragen, zoals bij tuinen en parkelementen. Tevens is het vinden van aanvullende subsidiebronnen niet eenvoudig of zelfs onmogelijk. Voor de rijksbeschermden buitenplaatsen biedt het BRIM inmiddels de mogelijkheid om groene werkzaamheden te subsidiëren maar vanwege de grote druk op het budget vallen veel landgoederen nog buiten de boot en zijn de budgetten vooral voor de grotere landgoederen ontoereikend. Vandaar dat een groot aantal van de hier gepresenteerde groene projecten al geruime tijd 'in de ijskast' liggen, klaar om te worden uitgevoerd. Soms liggen ze daar al zolang dat de tijd dringt.

Voor de projecten binnen het thema, 'Beken, sprengen, grachten en vijvers', geldt dat waterschappen en polderdistricten vaak financiële middelen ter beschikking stellen. Toch is ook hier cofinanciering in een aantal gevallen gewenst. Dit geldt ook voor gebouwen en BRIM, waar de provincie een deel van de cofinanciering voor haar rekening zou kunnen nemen. De projecten die vallen onder 'Nieuwe ontsluitingen' hebben betrekking op twee specifieke situaties: dTraverse Dieren en het realiseren van parkeergelegenheid op Rhederoord.

6.1 Projecten Tuinen en parken

De aanwezigheid van historische tuinen en parken is onmiskenbaar een van de belangrijkste kwaliteiten van de landgoederenzone. De tuinen en parken zijn gelegen rondom een (voormalige locatie van een) buitenplaats. Naast tuinen en parken vallen ook landschappelijke gebieden met (semi-)permanente historische structuren en landschappelijke elementen onder dit thema. Het uitvoeren van projecten binnen het thema 'Tuinen en parken' moet er toe bijdragen dat de groene cultuurhistorisch landschapstructuren in de vorm van tuin- en parkinrichting en belangrijke historische landschappelijke structuren binnen de landgoederenzone worden hersteld en beschermd.

Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Heuven Wurfbains Hof	€ 0	€ 0	€ 750	€ 0
Rhederoord	€ 15.000	€ 15.000	€ 20.000	€ 5.000
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 3.650	€ 3.650	€ 3.650	€ 3.650
Hof te Dieren	€ 0	€ 5.000	€ 80.000	€ 0
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000
Snippendael	€ 5.515	€ 0	€ 0	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 27.165,00	€ 26.650,00	€ 107.400,00	€ 11.650,00

Tuinen, bordessen en tuinmuren

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Rhederoord	€ 0	€ 120.000	€ 120.000	€ 120.000
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 0	€ 0	€ 50.000	€ 50.000
Hof te Dieren	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 0	€ 0	€ 15.000	€ 15.000
Snippendael	p.m.	€ 0	€ 0	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 100.000,00	€ 220.000,00	€ 285.000,00	€ 285.000,00

Paden in parken en tuinen

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Rhederoord	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 50.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 0
Hof te Dieren	€ 0	€ 0	€ 0	€ 200.000
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500
Snippendael	€ 4.000	€ 0	€ 0	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 58.500,00	€ 24.500,00	€ 24.500,00	€ 204.500,00

Totaal tuinen en parken	2012	2013	2014	2015
Kosten	€ 185.665,00	€ 271.150,00	€ 416.900,00	€ 501.150,00

6.2 Projecten Landschapselementen

Bij de projecten rond het thema 'Landschapselementen' is het beheer en behoud van historische elementen, zoals grenswallen, houtwallen, lanen en kerkpaden aan de orde. Het zijn elementen die meestal in de meer bosrijke delen van de landgoederenzone zijn gesitueerd. Doel van de projecten is het herkenbaar maken en op peil houden van de visuele kwaliteiten van deze cultuurhistorisch belangrijke onderdelen van de landgoederen.

In de komende jaren zal er binnen het thema landschapselementen plaats ingeruimd worden voor een accent 'Kralensnoeren' waarin projecten worden opgenomen die met name de verweving van de landgoederenzone versterken zoals doorgaande lanen, wegen en inrichtingspatronen.

Grens-/wildwallen en houtwallen

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 0	€ 2.500	€ 0	€ 2.500
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0,00	€ 2.500,00	€ 0,00	€ 2.500,00

Grafheuvels en historische locaties

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00

Historische bossen, lanen en kerkepaden

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Heuven Wurfbaais Hof	€ 2.500	€ 0	€ 0	€ 0
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Hof te Dieren	€ 100.000	€ 50.000	€ 0	€ 0
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 0	€ 6.000	€ 2.000	€ 0
Snippendaal	€ 8.625	€ 0	€ 0	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 121.125,00	€ 66.000,00	€ 12.000,00	€ 10.000,00

Totaal landschapselementen	2012	2013	2014	2015
Kosten	€ 121.125,00	€ 68.500,00	€ 12.000,00	€ 12.500,00

6.3 Projecten historische gebouwen en bouwwerken

Projecten gericht op herstel van historische gebouwen en bouwwerken vallen onder dit thema. Het gaat daarbij vaak om het herstel van de kern van de landgoederen. Uit de studie van Pikkemaat, 2006, blijkt dat de monumentale gebouwen een belangrijke rol vervullen in de cultuurhistorische identiteitsdragers van de gemeente Rheden. De status wordt daarbij bepaald door de staat van het onderhoud van het hoofdgebouw, de bijgebouwen en de directe omgeving. Maar ook het aanzicht van bordessen, toegangswegen, aangelegde tuinen en begrenzendende muren spelen een belangrijke rol. Projecten binnen dit thema raken aan de oorsprong van de buitenplaats en daarom direct aan het landgoed zelf. Projecten die vallen onder dit thema moeten er toe bijdragen dat het niveau van onderhoud van de bouwwerken binnen de Veluwezoom op een hoog niveau komt. Vaak gaan de projecten over het wegwerken van achterstallig onderhoud.

Historische gebouwen

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Heuven Wurfains Hof	€ 4.600	€ 2.600	€ 15.550	€ 0
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 135.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 0	€ 0	€ 0	€ 75.000
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 139.600,00	€ 52.600,00	€ 65.550,00	€ 125.000,00

Historische bouwwerken in tuin en park

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Heuven Wurfains Hof	€ 2.500	€ 0	€ 0	€ 0
Rhederoord	€ 0	€ 5.000	€ 20.000	€ 50.000
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 55.000	€ 100.000	€ 50.000	€ 0
Hof te Dieren	€ 125.000	€ 130.000	€ 125.000	€ 125.000
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Snippendaal	€ 8.211	€ 0	€ 0	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 190.711,00	€ 235.000,00	€ 195.000,00	€ 175.000,00

Totaal hist. Gebouwen	2012	2013	2014	2015
Kosten	€ 330.311,00	€ 287.600,00	€ 260.550,00	€ 300.000,00

6.4 Projecten beken, sprengen, grachten en vijvers

Water is een belangrijke verbindende factor binnen de Veluwezoom. De eroderende werking van het water van de IJssel op de stuwwal ligt aan de basis van het huidige landschap: dwars op de zone-ring heeft smeltwater en in mindere mate regenwater dalen en geulen gemaakt. De hydrologie van de Veluwezoom verbindt de stuwwal met het rivierdal via beken, kwelwater en sprengen. Dit oppervlaktewater voorziet vijvers en grachten in de lage delen van de overgangszone en in het rivierdal permanent van water. Water zorgt hierdoor voor een belangrijke natuurlijke verweving. Projecten binnen het thema 'Beken, sprengen, grachten en vijvers' richten zich op de instandhouding van belangrijke waterelementen. Het gaat daarbij zowel om de natuurlijke als om de antropogene waterelementen.

Beek- en sprenglopen

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00

Waterpartijen, vijvers en grachten

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Rhederoord	€ 0	€ 120.000	€ 0	€ 0
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Middachten	€ 0	€ 70.000	€ 140.000	€ 100.000
Hof te Dieren	€ 0	€ 10.000	€ 0	€ 0
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 0	€ 30.000	€ 0	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0,00	€ 230.000,00	€ 140.000,00	€ 100.000,00

Totaal beken, sprengen etc	2012	2013	2014	2015
Kosten	€ 0,00	€ 230.000,00	€ 140.000,00	€ 100.000,00

6.5 Diversen

Het opnieuw inrichten van een gebied of herbestemming vraagt soms om additionele voorzieningen. Zo wil landgoed Rhederoord de economische draagkracht van het bezit vergroten door de aanleg van een nieuwe, verdiepte parkeerplaats in combinatie met de renovatie en herinrichting van het Petzold-park.

Landgoed	Kosten			
	2012	2013	2014	2015
Beekhuizen	pm	pm	pm	pm
Heuven Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Heuven Wurfbaus Hof	€ 0	€ 0	€ 750	€ 0
Rhederoord	€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0
Rhederoord Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
Hof te Dieren	€ 0	€ 0	€ 0	€ 150.000
Laag Soeren	pm	pm	pm	pm
Laag Soeren Natuurmonumenten	pm	pm	pm	pm
De Bockhorst	€ 25.000	€ 25.000	€ 45.000	€ 0
Larenstein	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 75.000,00	€ 25.000,00	€ 45.750,00	€ 150.000,00

6.6 Totaal projecten 2012 - 2015

In onderstaande tabel zijn de totale geschatte projectkosten voor 2012 t/m 2015 weergegeven. Voor de landgoederen van Natuurmonumenten is nog gespecificeerde begroting beschikbaar. Wel zijn de totale projectkosten voor de gezamenlijke landgoederen bekend. Deze zijn eveneens in onderstaande tabel weergegeven. In een later stadium wordt dit budget verdeeld over de landgoederen.

Projecten	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 185.665	€ 271.150	€ 416.900	€ 501.150
Landschapselementen	€ 121.125	€ 68.500	€ 12.000	€ 12.500
Hist. gebouwen en bouwwerken	€ 330.311	€ 287.600	€ 260.550	€ 300.000
Beken, sprengen, grachten en vijvers	€ 0	€ 230.000	€ 140.000	€ 100.000
Divers	€ 75.000	€ 25.000	€ 45.750	€ 150.000
Subtotaal	€ 712.101	€ 882.250	€ 875.200	€ 1.063.650
Projectbegroting Natuurmonumenten			€ 190.000	€ 140.000
Totaal (excl. pm)	€ 712.101,00	€ 882.250,00	€ 1.065.200,00	€ 1.203.650,00





Bijlagen

1. Bijlage Sterkte-zwakte analyse

2. Bijlage Projecten van de landgoederen, vanaf 2011

- 2.1. Heuven, Stichting Wurfbaïn's Hof
- 2.2. Heuven, overige eigenaren
- 2.3. Rhederoord
- 2.4. Middachten
- 2.5. Hof te Dieren
- 2.6. Laag Soeren
- 2.7. De Bockhorst
- 2.8. Snippendael
- 2.9. Avegoor

3. Bijlage Provinciaal en gemeentelijk beleid

- 3.1. Provinciaal beleid
- 3.2. Gemeentelijk beleid

4. Bijlage Projectbegrotingen landgoederen, vanaf 2011

5. Integraal en gebiedsgericht

- De landgoederenzone
- Oude bewoning
- Statige landgoederen
- Uniek landschap
- Parelsnoer
- Het landgoedbedrijf
- Sociaalculturele functie
- Waarom instandhouding en kwaliteitsimpuls
- Economische gebiedsdragers
- Landgoederen gemeente Rheden
- Projecten
- Projecten Tuinen en parken
- Projecten Landschapselementen
- Projecten Historische gebouwen en bouwwerken
- Projecten Beken, sprengen, grachten en vijvers
- Nieuwe ontsluiting

Kaarten

- Gemeente Rheden anno 1906
- Landgebruik
- Kwaliteitskaart 1
- Kwaliteitskaart 2
- Kostenoverzicht Projecten

1. Sterkte-zwakte analyse

Sterkte-zwakte analyse t.b.v. Actieprogramma Kwaliteitsimpuls Landgoederenzone Rheden

	Sterkte en kans	Zwakte en bedreiging
Intern	<ul style="list-style-type: none">• Sterke ecologische en historische basis (oud bos, oude landgoederen)• Duidelijke aanwezigheid van gebiedsverwevende elementen• Vast inkomen uit aanwezige economische dragers (onroerend goed en bossen)• Kapitaalkrchtig (onroerend goed en hout)• Redelijke onderhoudsstaat gezamenlijk bezit (beheer is nagenoeg altijd duurzaam)• Duidelijke keuze voor instandhouding landgoederen (vernieuwing elementen; introductie nieuwe econ. dragers)• Levert grote bijdrage als economische gebiedsdrager	<ul style="list-style-type: none">• Onvoldoende inkomsten voor gewenste ambitieniveau• Achterstallig groot onderhoud• Hoge kosten beheer erfgoed• Geen of te weinig geld voor nieuwe investeringen• Onvoldoende rendement op kapitaal• Geen tot nauwelijks inkomsten uit economische gebiedsdragere• Nog te ontwikkelen gezamenlijke beheersvisie van natuurlijke elementen
Extern	<ul style="list-style-type: none">• Geografische/ historische/ sociaal/ economische positie/ functie (ligging, wonen, toerisme)• Natuur en cultuurhistorie verheugd zich in blijvende interesse• Groot maatschappelijk draagvlak (circa 1,5 - 2 miljoen bezoekers per jaar)• Grote mogelijkheden voor Rood-voor-Groen projecten	<ul style="list-style-type: none">• Deel inkomsten uit beleidsafhankelijke subsidies• Deel inkomsten conjunctuur afhankelijk• Gebied zit planologisch dicht (moeilijk om nieuwe, levensvatbare, niet gebiedsaantastende economische dragere te introduceren; Natura 2000, eisen historische inpassing)• Infrastructuur is zowel levensader als aantaster gebied• Hoge recreatiedruk• Aantasting natuur en leefomgeving door intensivering gebruik

2 Bijlage Projecten van de landgoederen, vanaf 2012

2.1 Heuven, Stichting Wurfain's Hof

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Groot sociale karakter
- Uitstraling van de huizen

Zwak

- Financieel zwakke basis
- Afhankelijk van vrijwilligers
- Versplinterde eigendomssituatie

Blik op de toekomst

Landgoed Heuven had tot 1940 een landhuis. Aan het begin van WOII is huis afgebroken en nooit herbouwd. De grote wens van Heuven is het landhuis op de oorspronkelijke plaats te herbouwen. Met de herbouw van het landhuis moeten ook de infrastructuur en landschapselementen behorende bij het landgoed in ere worden hersteld. Het herbouwen van het landhuis wordt gezien als een eerste stap in het terugbrengen van de verloren identiteit.

Landgoed Heuven stichting wurfbain's hof	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 0	€ 0	€ 750	€ 0
Landschapselementen	€ 2.500	€ 0	€ 0	€ 0
Historische gebouwen en bouwwerken	€ 7.100	€ 2.600	€ 15.550	€ 0
Divers	€ 0	€ 0	€ 750	€ 0
Totaal	€ 9.600	€ 2.600	€ 17.050	€ 0

2.2 Heuven Natuurmonumenten

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Arboretum
- 'Agrarische' landgoed
- Natuur akkers
- Geologische processen
- Cultuurhistorische elementen

Zwak

- Groot sociale karakter
- Uitstraling van de huizen

Blik op de toekomst

Landgoed Heuven NM heeft een sterk agrarisch karakter met cultuurlandschapselementen; het is een 'mensenlandgoed'. Dit geeft ruimte voor een breed scala aan menselijke activiteiten. Het recent gereali-seerde Veluwetransferium heeft qua landschappelijke en historische invulling grote waardering gekregen van publiek en omwonenden. Toch is er op het gebied van parken en tuinen, herstel landschapselemen-ten, historische gebouwen, beken en sprengen nog een aantal projecten, dat moet worden uitgevoerd.

Landgoed Heuven natuurmonumenten	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	pm	pm	pm	pm
Landschapselementen	pm	pm	pm	pm
Historische gebouwen en bouwwerken	pm	pm	pm	pm
Beken, sprengen, grachten en vijvers	pm	pm	pm	pm
Divers	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Voor de landgoederen van Natuurmonumenten is nog geen gespecificeerde begroting beschikbaar. In een later stadium wordt het totaal budget van Natuurmonumenten per landgoed gespecificeerd (zie paragraaf 6.6)

2.3 Rhederoord

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Oude boomgroepen aanwezig volgens Petzold-ontwerp
- Statige uitstraling landhuis
- Biologische tuin
- Landhuis met biologisch restaurant en hotelaccommodatie
- Park opengesteld voor publiek

Zwak

- Versplinterde eigendomssituatie landgoed
- Beheer park, landhuis en restaurant gescheiden
- Aftakelend en verdwenen bomenbestand
- Verdwenen landgoedelementen (Theekoepel, vijverperk, bordesbalustrades)
- Park en zichtlijnen dichtgegroeid
- Hinder treinverkeer
- Beperkende wet-en regelgeving (Natura 2000, Boswet, NSW)

Blik op de toekomst

Bij zowel bij de eigenaar als bij de horeca-uitbater willen het karakter van selfsupporting en de biologische uitstraling verder versterken door het vergroten van de moestuin en houden van schapen/varkens. Om de omwonenden in De Steeg te ontlasten is de ingebruikname van de westelijke toegangsweg een uitdrukkelijke wens. Gekoppeld hieraan ligt er een eerste schetsontwerp gericht op de realisatie van voldoende parkeerplaatsen op eigen terrein, met een verantwoorde landschappelijke inpassing. Voor een efficiënt parkbeheer is het van groot belang een aparte werkplaats/opslagplaats voor materieel/materiaal/haardhout te realiseren. Tenslotte heeft de renovatie van het park, een oorspronkelijk ontwerp van Petzold, de hoogste prioriteit. Binnen deze renovatie vallen ook het herstel van de volgende parkelementen: theehuisje met uitzichten, formeel vijverperk, terrasbalustrades, oorspronkelijk padenstelsel, zichtassen, vrijstellen oude boomgroepen, buxusparterre op het noordbordes

Landgoed Rhederoord	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 17.000	€ 137.000	€ 142.000	€ 127.000
Historische gebouwen en bouwwerken	€ 0	€ 5.000	€ 20.000	€ 50.000
Beken, sprengen, grachten en vijvers	€ 0	€ 120.000	€ 0	€ 0
Divers	€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 67.000	€ 262.000	€ 162.000	€ 177.000

2.4 Landgoed Rhederoord Natuurmonumenten

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Geologische processen
- Hoge esthetische en historische waarde
- Kasteel Rouwenberg
- Cultuurhistorische elementen
- Begrazing parkweide door koeien

Zwak

- Versplinterde eigendomssituatie landgoed
- Afhankelijk van vrijwilligers

Blik op de toekomst

Landgoed Rhederoord NM heeft een hoge ecologische waarde. Om deze waarde te versterken, worden in de komende periode Linde, Haagbeuk en Zoete Kers ingebracht. Daarnaast wil Natuurmonumenten participeren in het Petzold-project en meewerken aan het herstel van het historische park.

Op Rhederoord is recentelijk een sprengkop hersteld, zodat deze weer meer water voert. Wel vraagt de spreng zelf nog om een verdere inrichting: aanleggen van leem in de bedding en het herstel van de brug. Ook moeten de fundamenten van kasteel Rouwenberg worden hersteld en boerderij Kokkenberg gerestaureerd.

Landgoed Rhederoord natuurmonumenten	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	pm	pm	pm	pm
Landschapselementen	pm	pm	pm	pm
Historische gebouwen en bouwwerken	pm	pm	pm	pm
Beken, sprengen, grachten en vijvers	pm	pm	pm	pm
Divers	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Voor de landgoederen van Natuurmonumenten is nog geen gespecificeerde begroting beschikbaar. In een later stadium wordt het totaal budget van Natuurmonumenten per landgoed gespecificeerd (zie paragraaf 6.6)

2.4 Middachten

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Originele ontwerp en inrichting/inboedel huis en tuin
- Eenheid samenstellende delen
- Particuliere bewoning
- Waterpartijen
- Geïntegreerd bosbeheer door Graaf zu Ortenburg
- Fineer beuken
- Cultuurhistorie op landgoed en in de omgeving
- Lanen
- Bijzondere natuur
- Open karakter

Zwak

- Cultuurhistorische elementen kunnen alleen met subsidie in stand gehouden worden
- Snelweg doet afbreuk aan landgoed

Blik op de toekomst

De belangrijkste doelstelling is het landgoed overdragen aan de volgende generatie waarbij het landgoed in evenwicht is qua financiën, ecologie en cultuur. Landgoed Middachten ziet zich daarbij als een modern bedrijf, niet als een cultuurhistorisch relict. Het landgoed heeft vele projectplannen geschreven voor het onderhoud van het buitengebied, de gebouwen en andere elementen. Deze projecten zijn voor een deel van financiering voorzien. Zonder cofinanciering kunnen zij echter niet in uitvoering worden genomen.

Projecten waarbij de mogelijkheid wordt geboden om te overnachten op het landgoed door verhuur van accommodatie of het aanbieden van bed and breakfast hebben een belangrijke maatschappelijke meerwaarde: mensen zien het landgoed in een ander 'daglicht'. Vanaf 1 april 2008 is het erfgoedlogies boven de stallen in bedrijf. Ook is er een kleine camping op het landgoed.

Landgoed Middachten	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 53.650	€ 23.650	€ 73.650	€ 53.650
Landschapselementen	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Historische gebouwen en bouwwerken	€ 190.000	€ 150.000	€ 100.000	€ 50.000
Beken, sprengen, grachten en vijvers	€ 0	€ 70.000	€ 140.000	€ 100.000
Totaal	€ 253.650	€ 253.650	€ 323.650	€ 213.650

2.5. Hof te Dieren

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Cultuurhistorische elementen
- Petzold ontwerp, met aanpassingen van Gessel
- Sterbos
- Lanen
- Ecologie
- Open karakter
- Ecologische moestuin
- Wijngaard

Zwak

- Locatie N348
- Langzame uitvoering project Hart van Dieren
- Lichtvervuiling door straatlantaarns
- Aantasting lanen door verbreding fietspaden
- Verdrogend effect pomp Vitens op bomen en vijvers in park

Blik op de toekomst

Het streven van Twickel is het levend houden en herstel van de cultuurhistorie op het landgoed. Hiervoor is een scala aan projecten geïnitieerd.

De herbouw van het landhuis wordt als een sleutelproject gezien bij de verdere ontwikkeling van het landgoed. Bij dit project horen ook het herbouwen van het koetshuis en de portierswoning en het herstel van de infrastructuur.

De bossen van het landgoed liggen verspreid over de Veluwe en uiterwaarden. Om deze opdeling tegen te gaan worden gesprekken over een ruilverkaveling met Natuurmonumenten gevoerd.

Door mee te werken aan het projecten Hart van Dieren en Havikerpoort probeert het landgoed de versnippering door gemeentelijke en provinciale infrastructuur te verminderen. Zo wordt de N348, die door het landgoed gaat, verlegd naar het spoor en wordt de huidige weg een rustige B-weg. Ook de Doesburgsedijk zal verkeersluw worden gemaakt

Het ontwerp van Petzold heeft als basis gediend voor het nieuwe plan van Michael van Gessel. Hierin worden de grote lijnen van het park hersteld en kan de veranderde infrastructuur na uitvoering van het project Hart van Dieren worden ingepast. Na de realisatie van Hart van Dieren zou Twickel over de hoofdweg en het spoor een loopbrug willen aanleggen.

De biologische wijngaard en de moestuin zijn een financiële drager van het landgoed. Om de financiële basis van dit geheel te versterken is een werkschuur voor de wijngaard nodig. Daarnaast draagt dit initiatief bij tot de recreatieve waarde van wijngaard en moestuin.

Landgoed Hof te Dieren	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 100.000	€ 105.000	€ 180.000	€ 300.000
Landschapselementen	€ 100.000	€ 50.000	€ 0	€ 0
Historische gebouwen en bouwwerken	€ 125.000	€ 130.000	€ 125.000	€ 125.000
Beken, sprengen, grachten en vijvers	€ 0	€ 10.000	€ 0	€ 0
Divers	€ 0	€ 0	€ 0	€ 150.000
Totaal	€ 325.000	€ 295.000	€ 305.000	€ 575.000

2.6. Laag Soeren

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Cultuurhistorisch rijksmonument
- Verbondenheid met dorp Laag Soeren
- Blikvanger aan de rand van het NP
- Engelse landschapstuin

Zwak

- Klein, een groot deel van oorspronkelijke landgoed is naar NM gegaan
- Koetshuis afgescheiden van monument door openbare weg
- Inkomsten afhankelijk van aantal bewoners

Blik op de toekomst

Landgoed Laag Soeren heeft als streven een prettige woonomgeving te bieden voor haar inwoners, in harmonie met de omgeving. Het behoud van het landgoed met het monumentale complex en de overige natuur- en cultuurhistorische elementen is een voorwaarde voor het goed functioneren van het landgoed.

Met de renovatie van het hoofdgebouw is een enorme slag gemaakt in het herstel van het landgoed. De realisatie van de nieuwbouw is een logische stap geweest om inkomsten van het landgoed te garanderen.

Het is nu van belang deze vooruitgang voort te zetten door middel van renovatie van de overige elementen. Uitvoering van het bomenbeheerplan garandeert een instandhouding van het monumentale bomenbestand. Het beheer van de lanen verdient prioriteit. Deze vertegenwoordigen een grote cultuurhistorische en natuurwaarde. Bovendien speelt veiligheid en zorgplicht hier een grote rol, omdat de lanen vrij toegankelijk zijn voor het publiek.

De wadi is jaarrond gevuld met water. Hiermee is een waterpartij toegevoegd aan het landgoed welke met het juiste beheer ecologisch gezien steeds waardevoller kan worden. Daarnaast is men voornemens om de oorspronkelijke vijver weer te herstellen.

Tenslotte zijn er een aantal cultuurhistorische elementen die bij het landgoed horen en indien deze hersteld worden, grote meerwaarde bieden aan het landgoed als geheel. Het gaat hierbij om de vloer- en muiskelders, waterkelder en de kas.

Landgoed Laag Soeren	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	pm	pm	pm	pm
Landschapselementen	pm	pm	pm	pm
Historische gebouwen en bouwwerken	pm	pm	pm	pm
Beken, sprengen, grachten en vijvers	pm	pm	pm	pm
Divers	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Landgoed Laag Soeren natuurmonumenten	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	pm	pm	pm	pm
Landschapselementen	pm	pm	pm	pm
Historische gebouwen en bouwwerken	pm	pm	pm	pm
Beken, sprengen, grachten en vijvers	pm	pm	pm	pm
Divers	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Voor de landgoederen van Natuurmonumenten is nog geen gespecificeerde begroting beschikbaar. In een later stadium wordt het totaal budget van Natuurmonumenten per landgoed gespecificeerd (zie paragraaf 6.6)

2.7 De Bockhorst

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- De compleetheid van de Bockhorst met landhuis en koetshuis, elementen van het oude park, en agrarische functie ('dieren op het erf').
- Daardoor een mooie samenhang van functionele en esthetische elementen.
- Een hoge natuurwaarde: flora, fauna en water
- Landhuis, koetshuis en garage zijn resp. rijks- en gemeentemonumenten
- Economische drager: landerijen (pacht)

Zwak

- Grachten en (strook langs de) Soerense beek niet in eigendom
- Achterstallig onderhoud op erf, (park)bos.
- Onduidelijkheid toekomst landbouw

Blik op de toekomst

De Bockhorst vormt een mooi geheel: functionele en esthetische elementen gaan samen op een voor een boerderij-landgoed karakteristieke wijze en kunnen versterkt worden. Hierbij is het van belang dat de samenhang tussen bos, landschap en cultuurhistorie versterkt wordt. Het is daarom alleszins de moeite waard een landgoedvisie te ontwikkelen waarin de aandeelhouders van de Bockhorst hun doelstellingen met het landgoed expliciet maken.

Landgoed De Bockhorst	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 5.500	€ 5.500	€ 20.500	€ 20.500
Landschapselementen	€ 0	€ 8.500	€ 2.000	€ 2.500
Historische gebouwen en bouwwerken	€ 0	€ 0	€ 0	€ 75.000
Beken, sprengen, grachten en vijvers	€ 0	€ 30.000	€ 0	€ 0
Divers	€ 25.000	€ 25.000	€ 45.000	€ 0
Totaal	€ 30.500	€ 69.000	€ 67.500	€ 98.000

2.8 Snippendael

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- hoge mate van rust, hoge dichtheid van o.a. zoogdieren
- nog aanwezige cultuurhistorische laan
- ligging in Natura2000

Zwak

- niet opengesteld, draagt niet bij aan uitloopgebied
- dichtgegroeide zichtlijn

Blik op de toekomst

Landgoed Snippendael is onderdeel van Natura2000. De eigenaar beheert het landgoed met het oog op behoud van cultuurhistorische waarden en behoud en ontwikkeling van hoge natuur- en landschapswaarden en specifieke natuurelementen. Er wordt daarnaast veel waarde gehecht aan de hoge mate van rust op het landgoed.

Landgoed Snippendael	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	€ 9.515	€ 0	€ 0	€ 0
Landschapselementen	€ 8.625	€ 0	€ 0	€ 0
Historische gebouwen en bouwwerken	€ 8.211	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal	€ 26.351	€ 0	€ 0	€ 0

2.9 Avegoor

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Veel oude bomen
- Nog aanwezige relictten van vroegere inrichting
- Potentieel waardevol uitloopgebied voor omgeving

Zwak

- Historisch ontwerp slecht bewaard gebleven
- Momenteel niet formeel opengesteld
- Geen duidelijke identiteit
- Achterstallig onderhoud

Blik op de toekomst

Landgoed Avegoor heeft als doel het landgoed te ontwikkelen tot 'Hotel of modern Art'. Hoewel het niet in de doelstelling ligt het landgoed strikt te herstellen in zijn oorspronkelijke staat, wordt er wel waarde gehecht aan de overblijfselen daarvan. De relictten van het oorspronkelijke ontwerp kunnen geïntegreerd worden in en soms leidend zijn voor de verdere ontwikkeling. In een nog op te stellen ontwikkelingsvisie worden de historische inrichting en de wensen voor de toekomst samen tegen het licht gehouden. Landgoed Avegoor is voornemens het terrein open te stellen voor publiek, waarmee het landgoed een fraai uitloopgebied kan worden voor de omwonenden met interesse voor kunst.

Voor landgoed Avegoor zijn voor de periode 2012 - 2015 geen concrete projecten opgegeven.

2.10 Larenstein

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Veel oude bomen
- Grote diversiteit aan natuur- en landschapsvormen
- Bijzondere flora en fauna
- Nog aanwezige relictten van vroegere inrichting en gebruik

Zwak

- Historisch ontwerp slecht bewaard gebleven
- Niet formeel opengesteld
- Diversiteit gaat ten koste van eenheid in ontwerp

Blik op de toekomst

Landgoed Larenstein biedt onderdak aan diverse opleidingen die in meer of mindere mate verband houden met de groene buitenruimte. Het landgoed vervult voor deze studierichtingen tal van voorbeelden van natuurtypen en landschapsvormen en speelt daarmee een niet te onderschatten rol in het praktische deel van de opleidingen. Larenstein bevindt zich momenteel in een proces waarin wordt gezocht naar een meer optimale invulling van het landgoed. Onderdeel van dat proces is de overweging om –waar dat in de huidige situatie slechts beperkt mogelijk is- omwonenden en geïnteresseerden meer gelegenheid te bieden om het landgoed te bezoeken en te beleven.

Landgoed Larenstein	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	pm	pm	pm	pm
Landschapselementen	pm	pm	pm	pm
Historische gebouwen en bouwwerken	pm	pm	pm	pm
Beken, sprengen, grachten en vijvers	pm	pm	pm	pm
Divers	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

2.11 Beekhuizen Natuurmonumenten

Beoordeling huidige situatie

Sterk

- Ontwerp park door Baron Spaen en tuinarchitect Zocher
- Mooie padenstructuur
- Waterpartijen
- Geologische processen
- Cultuurhistorische elementen

Zwak

- Twee eigenaren "Groot Beekhuizen"
- Geen gezamenlijke beheervisie groen
- Harde overgang grens

Blik op de toekomst

Afstemming van het beheer van "Groot Beekhuizen" tussen de eigenaren. Landschappelijk moet de grens met Biljoen verzacht worden, zodat er een geleidelijke of helemaal geen overgang ontstaat tussen twee beheerstijlen.

Op Beekhuizen is een project gestart georiënteerd op het herstel van de beken en sprengen. Dit project is voor een groot deel afgerond. Alleen de restauratie van een aantal kleinere elementen, zoals de waterkant van de vijver, is nog niet gerealiseerd. Hiervoor zijn geen financiële middelen te vinden.

Landgoed Beekhuizen natuurmonumenten	2012	2013	2014	2015
Tuinen en parken	pm	pm	pm	pm
Landschapselementen	pm	pm	pm	pm
Historische gebouwen en bouwwerken	pm	pm	pm	pm
Beken, sprengen, grachten en vijvers	pm	pm	pm	pm
Divers	pm	pm	pm	pm
Totaal (excl. pm)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Voor de landgoederen van Natuurmonumenten is nog geen gespecificeerde begroting beschikbaar. In een later stadium wordt het totaal budget van Natuurmonumenten per landgoed gespecificeerd (zie paragraaf 6.6)

3 Bijlage Provinciaal en gemeentelijk beleid

3.1 Provinciaal beleid

Vanuit verschillende beleidsterreinen toont de provincie Gelderland een bijzondere interesse voor de landgoederenzone van de gemeente Rheden.

In het Streekplan van de Provincie valt de landgoederenzone voornamelijk in het deelgebied KAN hoewel de Gemeente Rheden ook in invloedsfeer van de Stedendriehoek valt. Voor de Provincie is de landgoederenzone een belangrijke verbinding tussen de regio's KAN en Stedendriehoek. Veel van het, in het streekplan geformuleerde beleid, is nader uitgewerkt in de hierna besproken plannen en het gemeentelijk beleid.

De plannen Belvoir 2, Veluwe 2010 en het Reconstructieplan Veluwe leggen de nadruk op de cultuurhistorische betekenis van de landgoederenzone en het belang van deze landgoederen in het bereiken van de door de provincie gestelde natuur- en recreatiedoelen.

In Belvoir 2 ligt het accent op gebieds- en uitvoeringsgericht beleid. De basis van Belvoir 2 is de Cultuurhistorische Waardenkaart. Deze leverde een beeld op van de verspreiding van de cultuurhistorische waarden in de provincie. Vervolgens zijn in de provincie tien gebieden onderscheiden, elk met een aantal typische kenmerken. Deze kenmerken geven elk gebied een eigen identiteit, als het ware het DNA van het gebied. Deze typerende kenmerken zijn gebundeld tot unieke cultuurhistorische identiteitsdragers. Voor de Veluwezoom met als onderdeel de landgoederenzone zijn dit:

- Strategische ligging en
- Rijke bewoningsgeschiedenis/parklandschap

Vanuit deze identiteitsdragers is gekozen voor het stimuleren van projecten onder de volgende programmathema's waarvoor budget is gereserveerd:

- Rendabele landgoederen (het draagvlak voor de landgoederen helpen vergroten);
- Stromende beken (beekstructuren met bijbehorende cultuurhistorische objecten herstellen en in stand houden);
- Daarnaast hecht de provincie veel belang aan cultuurhistorische tuinen, parken en landschapselementen.

Deze speerpunten wil de provincie verwezenlijken door middel van een gebiedsgerichte aanpak.

Veluwe2010 is een beleidsplan dat alle betrokkenen mobiliseert om de Veluwe gezamenlijk een kwaliteitsimpuls te geven. De samenwerkende partners zijn, naast de provincie Gelderland, onder andere zes rijksdepartementen, achttien gemeenten, terreinbeheerders, recreatieorganisaties, landbouwers, waterschappen en bedrijfsleven. Zij zijn verenigd in de Veluwesteuncommissie en maken samen plannen voor de Veluwe.

Het Reconstructieplan Veluwe is een beleidsafweging tussen de intrinsieke waarden van en economische ontwikkelingen op de Veluwe; het wil de functie van de landbouw en met name intensieve landbouw reguleren. Het reconstructieplan is afgestemd op het beleid van Veluwe 2010, zodat de doelstellingen van Veluwe 2010 ook binnen de reconstructie worden uitgevoerd. In het reconstructieplan Veluwe speelt de landgoederenzone een beperkte rol in het deelgebied Zuidelijke IJsselvallei en het Centraal Veluws Natuurgebied (CVN). Wel zijn veel van de genoemde prioritaire doelen van toepassing:

- Kwaliteitsverbetering natuur;
- Natuur, water en cultuurhistorie sturend voor recreatieontwikkeling;
- Behouden en versterken landschappelijke en natuurlijke overgangen tussen CVN en de IJsselvallei;

-
- Versterken en benutten van de cultuurhistorische waarden;
 - Vergroten toegankelijkheid agrarische cultuurlandschappen en natuur- en bosgebieden voor routegebonden recreatie;
 - Behoud en versterking landschappelijke en natuurlijke overgangen tussen CVN en de IJsselvallei door groene wiggen;
 - Versterken relatie CVN en IJsselvallei door recreatie.

Provinciale prioriteit is de versterking van de cultuurhistorische gebiedskenmerken zoals deze zijn aangegeven op de cultuurhistorische beleidskaart van de provincie Gelderland op basis van duurzame instandhouding van de landgoederen met behulp van een integraal meerjarig landgoedoverschrijdend instandhoudingsbeleid.

3.2 Gemeentelijk beleid

In hoofdlijnen wil de gemeente Rheden in haar beleidsvisie landelijk gebied de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische kwaliteiten van de landgoederenzone beschermen en de karakteristieke eigenschappen meer betekenis geven door verder ontwikkeling. Verder wil zij mogelijkheden scheppen voor extensieve (verblijfs-) recreatie en ruimte bieden voor nieuwe economische dragers op landgoederen.

Voor de Veluwe heeft de natuurontwikkeling prioriteit en hebben houtproductie en recreatief medegebruik een medefunctie. Het beleid voor de overgangszone richt zich impliciet op behoud en versterking van de huidige intrinsieke waarden en het ontwikkelen van nevenactiviteiten bij grondgebonden landbouw en van recreatief-toeristische aspecten bij landgoederen. Voor de IJsselvallei is waterberging bij hoogwater de hoofdfunctie. De belangrijkste gebruiksfunctie is grondgebonden landbouw met ondergeschikt natuur. In toenemende mate krijgen de uiterwaarden te maken met natuurontwikkeling door de ecologische verbindingzone Havikerpoort en extensieve recreatie in de vorm van wandel- en fietspaden.

Daarnaast heeft de gemeente voor dit plan aanvullende beleidselementen geformuleerd:

- Behoud en herstel van laanstructuren, kleinschalige bosjes, houtwallen en beken;
- Behoud van gemeentelijke en rijksmonumenten;
- Bescherming van gebieden met hoge archeologische waarde;
- Instandhouding van de landgoederen als economische eenheid en het introduceren van nieuwe economische dragers;
- Bescherming van de landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische van landgoederen: grond en landhuis;
- Bevorderen van de toeristisch-recreatieve betekenis van het landelijk gebied door middel van:
 - o kleinschalige verblijfsrecreatie;
 - o opwaarderen van bestaande fiets- en wandelpaden;
 - o kleinschalige overnachtingsmogelijkheden in de vorm van Bed & breakfast op agrarische bedrijven en buitenplaatsen.

4. Bijlage Projectbegrotingen landgoederen, vanaf 2011

**Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Beekhuizen Natuurmonumenten
Landgoed Heuven Natuurmonumenten
Landgoed Rhederoord Natuurmonumenten
Landgoed Laag Soeren Natuurmonumenten**

Voor de landgoederen van Natuurmonumenten is nog geen gespecificeerde projectbegroting per landgoed beschikbaar. Wel is voor de jaren 2012 tot en met 2015 het totale budget bekend voor de gezamenlijke landgoederen binnen het Actieprogramma. In een later stadium wordt dit budget per landgoed gespecificeerd (zie ook paragraaf 6.6).

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		pm	pm	pm	pm
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		pm	pm	pm	pm
Paden in parken en tuinen					
Subtotaal paden in parken en tuinen		pm	pm	pm	pm
Totaal Tuinen en parken		pm	pm	pm	pm

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Grens-/wildwallen en houtwallen					
Subtotaal grenswallen en houtwallen		pm	pm	pm	pm
Grafheuvels en historische locaties					
Subtotaal grafheuvels en historische locaties		pm	pm	pm	pm
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		pm	pm	pm	pm
Totaal landschapselementen		pm	pm	pm	pm

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Subtotaal Historische gebouwen		pm	pm	pm	pm
Historische bouwwerken in tuin en park					
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		pm	pm	pm	pm
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		pm	pm	pm	pm

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Beek- en sprenglopen					
Subtotaal beek- en sprenglopen		pm	pm	pm	pm
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		pm	pm	pm	pm
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		pm	pm	pm	pm

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Subtotaal diversen		pm	pm	pm	pm
Totaal projecten divers		pm	pm	pm	pm

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Heuven, overige eigenaren

Voor het deel van landgoed Heuven dat in eigendom/beheer is bij andere eigenaren dan Stichting Wurfain's Hof en Natuurmonumenten, zijn nog geen projecten opgegeven voor de periode 2012-2015.

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Paden in parken en tuinen					
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal Tuinen en parken		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Grens-/wildwallen en houtwallen					
Subtotaal grenswallen en houtwallen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Grafheuvels en historische locaties					
Subtotaal grafheuvels en historische locaties		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal landschapselementen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Subtotaal Historische gebouwen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Historische bouwwerken in tuin en park					
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Beek- en sprenglopen					
Subtotaal beek- en sprenglopen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Subtotaal diversen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal projecten divers		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Heuven, Stichting Wurfain's Hof

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbeplante beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Raster plaatsen	Vervangen van raster rond 2 solitaire bomen / boomgroepen			€ 750	
Subtotaal parken en gezichtsbeplante beplanting		€ 0	€ 0	€ 750	€ 0
Totaal Tuinen en parken		€ 0	€ 0	€ 750	€ 0

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Bos tussen Noorse Huisje en De Uylenburg	Opstellen beplantingsplan uitgewaaid bos	€ 500			
Bos tussen Noorse Huisje en De Uylenburg	Beplanting aanbrengen	€ 2.000			
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 2.500	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal landschapselementen		€ 2.500	€ 0	€ 0	€ 0

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Noorse Huisje, Heuvenseweg 7	Schilderwerk (Rijksmonument) en voorafgaand herstelwerk houtwerk	€ 4.600		€ 4.800	
Koetshuis, Heuvenseweg 9	Schilderwerk (Rijksmonument) en voorafgaand herstelwerk houtwerk		€ 1.000	€ 5.200	
Bosshuur, Heuvenseweg 1C	Schilderwerk (Gem monument) en voorafgaand herstelwerk houtwerk		€ 1.600	€ 5.550	
Subtotaal Historische gebouwen		€ 4.600	€ 2.600	€ 15.550	€ 0
Historische bouwwerken in tuin en park					
Pauwenhok	Schilderwerk, herstel houtwerk	€ 2.500			
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 2.500	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 7.100	€ 2.600	€ 15.550	€ 0

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Vervangen landhekken	vervangen 3 stuks lanhekken			€ 750	
Subtotaal diversen		€ 0	€ 0	€ 750	€ 0
Totaal projecten divers		€ 0	€ 0	€ 750	€ 0

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Rhederoord

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		€ 15.000	€ 15.000	€ 20.000	€ 5.000
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 0	€ 120.000	€ 120.000	€ 120.000
Paden in parken en tuinen					
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Totaal Tuinen en parken		€ 17.000	€ 137.000	€ 142.000	€ 127.000

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bouwwerken in tuin en park					
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 0	€ 5.000	€ 20.000	€ 50.000
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 0	€ 5.000	€ 20.000	€ 50.000

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		€ 0	€ 120.000	€ 0	€ 0
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		€ 0	€ 120.000	€ 0	€ 0

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Subtotaal diversen		€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal projecten divers		€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 0

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Middachten

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Solitaire bomen en heesters in kasteeltuin	jaarlijkse inboet	€ 650	€ 650	€ 650	€ 650
Solitaire bomen en heesters in kasteeltuin	jaarlijkse vormsnoei	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000	€ 2.000
Rozentuin	jaarlijkse inboet	€ 750	€ 750	€ 750	€ 750
Boomgaard	herstel inboet	€ 250	€ 250	€ 250	€ 250
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		€ 3.650	€ 3.650	€ 3.650	€ 3.650
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Tuinmuur	onderhoudswerkzaamheden voegwerk, fasegewijs			€ 25.000	€ 25.000
Poortman hekken	renovatie en deels vernieuwen poortmanhekken, zie detailplan			€ 25.000	€ 25.000
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 0	€ 0	€ 50.000	€ 50.000
Paden in parken en tuinen					
Oranjerietuin, eenjarigenhof	stalen banden aanbrengen	€ 35.000			
Rozentuin, overige kwetsbare delen	stalen banden aanbrengen		€ 20.000	€ 20.000	
Brug westpartere	vernieuwen houten delen brug	€ 15.000			
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 50.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 0
Totaal Tuinen en parken		€ 53.650	€ 23.650	€ 73.650	€ 53.650

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Monumentale lanen	onderhoudswerkz., weghalen dood hout hoogwerker, zie detailplan	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Totaal landschapselementen		€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Oranjerie	vervangen houtrot, schilderwerk	€ 65.000			
Werkplaats	herstel dakwerk westgevel	€ 50.000			
Stallen	schilderwerk houtrot	€ 10.000		€ 50.000	
Oostelijk bouwhuis	schilderwerk houtrot	€ 10.000			€ 50.000
Squashhal	herstel interieur		€ 50.000		
Subtotaal Historische gebouwen		€ 135.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Historische bouwwerken in tuin en park					
Bastion westpartere	herstel voegwerk/restauratie		€ 50.000		
Bastion oostpartere	herstel voegwerk/restauratie				
Voorbrug en kade	herstel voegwerk/restauratie	€ 40.000	€ 40.000	€ 50.000	
Stenen vazen voorbrug	herstel kalksteen		€ 10.000		
Treiliage	herstel 2e fase	€ 15.000			
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 55.000	€ 100.000	€ 50.000	€ 0
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 190.000	€ 150.000	€ 100.000	€ 50.000

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Binnen- en buitengracht	baggeren en inrichten baggerdepot			€ 100.000	€ 100.000
Paardengracht	herstel verbinding paardengracht - buitengracht			€ 40.000	
Koobos	gedeeltelijk herstel eendenkooi en sloten historische aanleg		€ 50.000		
Buitengracht	belemen en herstel buitensloten		€ 20.000		
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		€ 0	€ 70.000	€ 140.000	€ 100.000
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		€ 0	€ 70.000	€ 140.000	€ 100.000

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Hof te Dieren

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Herstel boomgroepen	inpassing traverse Dieren in parkdeel			€ 50.000	
Inrichtingsplan boom/struikgroepen park	opstellen plan		€ 5.000		
Uitvoeren inrichtingsplan				€ 30.000	
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		€ 0	€ 5.000	€ 80.000	€ 0
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Tuinmuren	herstel delen tuinmuren	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Paden in parken en tuinen					
Padenstructuur park	Aanleggen en hertsellen paden park (o.a. belemen)				€ 200.000
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 200.000
Totaal Tuinen en parken		€ 100.000	€ 105.000	€ 180.000	€ 300.000

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Zuidlaan	Restauratie/herstel stadhouderlijke laan	€ 100.000			
Parklaan Hof te Dieren	Restauratie/herstel stadhouderlijke laan		€ 50.000		
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 100.000	€ 50.000	€ 0	€ 0
Totaal landschapselementen		€ 100.000	€ 50.000	€ 0	€ 0

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bouwwerken in tuin en park					
Brug			€ 5.000		
Muur		€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 125.000	€ 130.000	€ 125.000	€ 125.000
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 125.000	€ 130.000	€ 125.000	€ 125.000

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Vijverrand	herstellen verzakkingen in vijverrand		€ 10.000		
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		€ 0	€ 10.000	€ 0	€ 0
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		€ 0	€ 10.000	€ 0	€ 0

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Bestrating park	herstellen klinkerbestrating parklanen				€ 150.000
Subtotaal diversen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 150.000
Totaal projecten divers		€ 0	€ 0	€ 0	€ 150.000

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Laag Soeren

2012 worden de betreffende projecten nader gedefinieerd en begroot. Deze gegevens zullen in een later stadium in het Actieprogramma worden opgenomen.

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		pm	pm	pm	pm
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		pm	pm	pm	pm
Paden in parken en tuinen					
Subtotaal paden in parken en tuinen		pm	pm	pm	pm
Totaal Tuinen en parken		pm	pm	pm	pm

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Grens-/wildwallen en houtwallen					
Subtotaal grenswallen en houtwallen		pm	pm	pm	pm
Grafheuvels en historische locaties					
Subtotaal grafheuvels en historische locaties		pm	pm	pm	pm
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		pm	pm	pm	pm
Totaal landschapselementen		pm	pm	pm	pm

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Subtotaal Historische gebouwen		pm	pm	pm	pm
Historische bouwwerken in tuin en park					
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		pm	pm	pm	pm
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		pm	pm	pm	pm

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Beek- en sprenglopen					
Subtotaal beek- en sprenglopen		pm	pm	pm	pm
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		pm	pm	pm	pm
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		pm	pm	pm	pm

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Subtotaal diversen		pm	pm	pm	pm
Totaal projecten divers		pm	pm	pm	pm

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed De Bockhorst

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Beeldbepalende bomen	onderhoudssnoei	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Tuinherstel	ontwerp plan tuinherstel			€ 15.000	
Tuinherstel	uitvoering tuinherstel 1e fase				€ 15.000
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 0	€ 0	€ 15.000	€ 15.000
Paden in parken en tuinen					
Paden	onderhoud paden	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500	€ 2.500
Totaal Tuinen en parken		€ 5.500	€ 5.500	€ 20.500	€ 20.500

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Grens-/wildwallen en houtwallen					
Houtwal	herstellen houtwal		€ 2.500		€ 2.500
Subtotaal grenswallen en houtwallen		€ 0	€ 2.500	€ 0	€ 2.500
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Lanen	onderhoud lanen		€ 6.000	€ 2.000	
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 0	€ 6.000	€ 2.000	€ 0
Totaal landschapselementen		€ 0	€ 8.500	€ 2.000	€ 2.500

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Koetshuis	uitvoering herstel koetshuis				€ 75.000
Subtotaal Historische gebouwen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 75.000
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 0	€ 0	€ 0	€ 75.000

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Gracht	herstel gracht volgend uit hydrologisch onderzoek		€ 30.000		
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		€ 0	€ 30.000	€ 0	€ 0
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		€ 0	€ 30.000	€ 0	€ 0

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Hydrologisch onderzoek	t.b.v. bestrijding verdroging ven, bossen en gracht	€ 25.000			
Herstel hydrologie	maatregelen herstel hydrologie		€ 25.000	€ 25.000	
Historisch onderzoek	verdieping hist. onderzoek ivm transformatie pachthoeve en ontwerp			€ 20.000	
Subtotaal diversen		€ 25.000	€ 25.000	€ 45.000	€ 0
Totaal projecten divers		€ 25.000	€ 25.000	€ 45.000	€ 0

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Snippendael

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbeplande beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
herstel rododendronbeplanting	aanschaf rododendron mt +125cm, verloren door vallende boom	€ 4.135			
herstel rododendronbeplanting	planten rododendron	€ 1.380			
herstel rododendronbeplanting	uitdunnen bestaande rododendronbeplanting wegens ziekte	p.m.			
Subtotaal parken en gezichtsbeplande beplanting		€ 5.515	€ 0	€ 0	€ 0
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Onderhoud zichtas	snoeien enkele takken met hoogwerker	p.m.			
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Paden in parken en tuinen					
Onderhoud bordes	winterklaar maken bordes	€ 4.000			
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 4.000	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal Tuinen en parken		€ 9.515	€ 0	€ 0	€ 0

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Onderhoud bosstrook Snippendaalseweg	schoneren en dunnen bos + onderhoud hekwerk	€ 2.760			
Onderhoud Amerikaanse eikenlaan	snoeien aan weerszijden met hoogwerker en op rillen zetten takken	€ 2.575			
Onderhoud bosstrook achtergrens	opschoneren en dunnen bos aan weerszijden van pad	€ 3.290			
Vervangen sparrenbosje	rooien en vervangen van beplanting	p.m.			
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 8.625	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal landschapselementen		€ 8.625	€ 0	€ 0	€ 0

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische bouwwerken in tuin en park					
Renovatie tennisbaan		€ 8.211			
Schilderwerk	bijwerken buitenschilderwerk	p.m.			
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 8.211	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 8.211	€ 0	€ 0	€ 0

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Avegoor

Voor landgoed Avegoor zijn geen projecten opgegeven voor de periode 2012-2015.

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Paden in parken en tuinen					
Subtotaal paden in parken en tuinen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal Tuinen en parken		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Grens-/wildwallen en houtwallen					
Subtotaal grenswallen en houtwallen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Grafheuvels en historische locaties					
Subtotaal grafheuvels en historische locaties		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal landschapselementen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Subtotaal Historische gebouwen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Historische bouwwerken in tuin en park					
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Beek- en sprenglopen					
Subtotaal beek- en sprenglopen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Subtotaal diversen		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

Naam Landgoed/Buitenplaats: Landgoed Larenstein

In verband met het proces van planvorming rondom landgoed Larenstein is het op dit moment niet mogelijk om op stapel staande projecten voldoende te concretiseren voor deze editie van het Actieprogramma. In de loop van 2012 worden de betreffende projecten nader gedefinieerd en begroot. Deze gegevens zullen in een later stadium in het Actieprogramma worden opgenomen.

Tuinen en parken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Parken en gezichtsbepalende beplanting (solitaire bomen, boomgroepen)					
Subtotaal parken en gezichtsbepalende beplanting		pm	pm	pm	pm
Tuinen, bordessen en tuinmuren					
Subtotaal tuinen, bordessen en tuinmuren		pm	pm	pm	pm
Paden in parken en tuinen					
Subtotaal paden in parken en tuinen		pm	pm	pm	pm
Totaal Tuinen en parken		pm	pm	pm	pm

Landschapselementen

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Grens-/wildwallen en houtwallen					
Subtotaal grenswallen en houtwallen		pm	pm	pm	pm
Grafheuvels en historische locaties					
Subtotaal grafheuvels en historische locaties		pm	pm	pm	pm
Historische bossen, lanen en kerkepaden					
Subtotaal historische bossen, lanen en kerkepaden		pm	pm	pm	pm
Totaal landschapselementen		pm	pm	pm	pm

Historische gebouwen en bouwwerken

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Historische gebouwen					
Subtotaal Historische gebouwen		pm	pm	pm	pm
Historische bouwwerken in tuin en park					
Subtotaal historische bouwwerken in tuin en park		pm	pm	pm	pm
Totaal historische gebouwen en bouwwerken		pm	pm	pm	pm

Beken, sprengen, grachten en vijvers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Beek- en sprenglopen					
Subtotaal beek- en sprenglopen		pm	pm	pm	pm
Waterpartijen, vijvers en grachten					
Subtotaal waterpartijen, vijvers en grachten		pm	pm	pm	pm
Totaal beken, sprengen, grachten en vijvers		pm	pm	pm	pm

Projecten divers

Activiteiten		Kostenraming			
omschrijving	toelichting	2012	2013	2014	2015
Diversen					
Subtotaal diversen		pm	pm	pm	pm
Totaal projecten divers		pm	pm	pm	pm





Integraal en gebiedsgericht

Het 'Actieprogramma Kwaliteitsimpuls Landgoederenzone Rheden' is het resultaat van een unieke samenwerking tussen de gemeente Rheden en 5 landgoederen waarin een gebiedsgerichte aanpak voor een kwaliteitsimpuls gepresenteerd wordt. Het doel van dit actieprogramma is:

Instandhouding en kwaliteitsverbetering van het landschap door middel van het veiligstellen van het huidige kwaliteitsniveau van de landgoederen en het geleidelijk hoger stellen van het huidige ambitieniveau.

De landgoederenzone

De landgoederenzone van de gemeente Rheden bestaat uit een aaneengesloten reeks van kastelen, landhuizen en landgoederen, gekenmerkt door geometrische lanenstelsels, glooiende landschapsparken, grootse panorama's en majestueuze bossen. Deze landgoederen en buitenplaatsen zijn bepalend voor de kwaliteit van het woongebied, het recreatiegebied, het erfgoed en het imago van de gemeente. Hiermee vormen zij in feite de essentiële schakel in het DNA van gemeente Rheden.

Oude bewoning

De landgoederenzone bevindt zich op de overgang van de Veluwe naar het IJsseldal en bezit daarmee een voor Nederland unieke combinatie van hoogteverschillen met steile dalen. De zone kent een lange ontwikkelingsgeschiedenis die teruggaat tot de ijzertijd. Al in de vroege middeleeuwen is de ontwikkeling van de huidige dorpen te zien. Deze nederzettingen maken gebruik van de nog altijd aanwezige kenmerken van het gebied door winterbegrazing van bossen en woeste gronden op het Veluwemassief, akkerbouw in de overgangszone en zomerbegrazing en visserij in het IJsseldal. De eerste verbindingen zijn in de vorm van schaapsdriften ontstaan.

Statige landgoederen

Toenemende bevolking en ontwikkeling doet de marken ontstaan en er wordt een groot aantal adellijke huizen op verdedigbare locaties gebouwd. Voorbeelden van zulke 'huizen' zijn Middachten en Overhagen. Als geleidelijk het gemeenschappelijk grondbezit overgaat in privé-bezit komen in de 17de en 18de eeuw nieuwe buitenplaatsen en bijbehorende jachtgebieden tot ontwikkeling.

Zowel bij de 'nieuwe' buitenplaatsen als de oudere bezittingen worden sierbossen met de voor die tijd kenmerkende rechte padenstructuren aangelegd (Baroktuinen). Halverwege de 18de eeuw wordt de aanleg van buitenplaatsen verder geïntensiveerd en verandert de stijl van de aangelegde sierbossen in de Engelse landschapsstijl (Parkbossen). Kastelen en landhuizen worden aangepast aan de eisen van de tijd. De parken en tuinen, ingericht met sprengen, vijvers en grachten, vormen de driedimensionale resultante van geomorfologie, klimaat, flora en menselijke activiteiten.

Uniek landschap

De ontginning van de woeste gronden start met het aanleggen van bossen rondom landgoederen en buitenplaatsen. Door de toenemende welvaart ontstaat geleidelijk meer belangstelling voor verfraaiing. Dit heeft binnen de bossen en landerijen geleid tot een grandeur van lanen, aangevuld met solitaire bomen en boomgroepen. Deze lanen doorbreken grote vlakken bos, heide, akkerland, weiland en wooncentra. Met name de lanen zijn een bindende factor door hun begeleidende en accentuerende functie. Ook historische kerkwegen en kerkpaden vervullen deze bindende rol door hun oriëntatie op een kerk(toren). De heden ten dage nog aanwezige elementen van verschillende tijdsbeelden zorgen voor een unieke historische verweving, waardoor het dynamisch verleden van de landgoederenzone ook vandaag de dag nog duidelijk zichtbaar en beleefbaar is. Cultuurhistorisch gezien wordt hierdoor de factor 'tijd', als vierde dimensie in het landschap, zichtbaar.

Parelsnoer

De historische gebouwen, gelegen in een samenhangende structuur van zichtlijnen en geometrische lanenstelsels en omringd door tuinen en parken, vormen de parels in een glooiend landschap gelegen in het spanningsveld van de Veluwe en het IJsseldal. Oude lanen en bomenrijen verbinden deze parels. De spanning, die deze cultuuringrepen in het landschap brengen, maakt de landgoederenzone tot een unieke belevenis.

Het landgoedbedrijf

Landgoederen waarvan de geschiedenis teruggaat tot de middeleeuwen hadden altijd een sociaal-economische basis. Vanuit de primaire functie wonen en/of verdediging, zijn altijd inkomsten uit landbouw, tolheffing en, naarmate hout schaarser werd, bosbouw gegenereerd. Landgoederen gesticht na de 15e eeuw hadden vaak primair een woonfunctie. Onderhoud en ontwikkeling worden vanaf dat moment veelal gefinancierd uit externe inkomsten, bijvoorbeeld scheepvaart en later ook industriële productie. Met de opkomst van de industriële productie en dienstverlening vanaf het begin van de 20ste eeuw nemen de inkomsten uit grondgebonden productie verder af en worden subsidies steeds belangrijker. Wel blijven de inkomsten uit bosbouw en pacht ook nu belangrijk. Meegaand met de tijd zijn nu veel landgoederen op zoek naar nieuwe economische dragers, bijvoorbeeld door de verhuur van gebouwen of het in erfpacht uitgeven van boerderijen, het aanbieden van faciliteiten voor congressen of trouwerijen en allerhande binnen- en buitenactiviteiten. Verhuur op tijdelijke of meer permanente basis speelt op het merendeel van de landgoederen een rol, evenals functiewijzigingen om oude bouwlocaties weer te benutten of leegstaande bedrijfsgebouwen een woon-, sport- of kantoorfunctie te geven.

Sociaalculturele functie

Daarnaast neemt de sociaalculturele functie van de landgoederen nog steeds toe. Dit varieert van het openstellen van gebouwen, tuinen en parken op speciale momenten, tot het faciliteren van wandel- en fietsroutes in combinatie met natuurontwikkeling. Bij het uitvoeren van deze activiteiten is vooral sprake van een toename van de kwaliteit, waarbij de inkomsten niet bij het landgoed zelf terecht komen, maar

regionaal worden gespreid. Door deze sociaalculturele functie worden landgoederen belangrijke economische gebiedsdragers.

Waarom instandhouding en kwaliteitsimpuls

Landgoederen met een rijke cultuurhistorie kenmerken zich vaak door grote historische gebouwen met bijgebouwen, omgeven door tuinen, parken en bossen met lanen en waterpartijen. De opbouw van dit cultuurhistorisch erfgoed was mogelijk omdat eigenaren in vroegere eeuwen over veel geld beschikten en arbeidskosten laag waren. Door de huidige hoge arbeidskosten, in combinatie met afnemende inkomsten uit het traditionele landgoedbeheer en het vaak afwezig zijn van externe inkomstenbronnen, is onderhoud en herstel op de landgoederen moeilijk te financieren. Om de rijke cultuurhistorie op het gewenste kwaliteitsniveau te handhaven is ondersteuning uit algemene middelen daarom van essentieel belang geworden. Deze ondersteuning vindt plaats in de vorm van jaarlijkse subsidies (SNL) en projectondersteuning. Toch is een optelling van beide niet voldoende en zijn extra (Provinciale) inspanningen noodzakelijk.

Binnen het kader van de legitimatie van de financiering van de kwaliteitsimpuls uit algemene middelen is interessant de bijdrage van landgoederen aan de regio als geheel nader te onderzoeken.

Economische gebiedsdragers

Het gaat daarbij om de analyse van de zogenaamde economische gebiedsdragers. Dit zijn economische dragers die geen of nauwelijks direct inkomen opleveren voor de locatie of het project waar de activiteit plaatsvindt: de opbrengsten komen ten goede aan de directe omgeving. De landgoederen leveren binnen de landgoederenzone een belangrijke bijdrage aan een groot aantal economische gebiedsdragers:

- beheer en behoud van (drink)water, lucht, bos en natuur
- bieden van toeristische beleving
- verhogen van de leef- en woonkwaliteit
- beheer en de bescherming van het cultuurhistorisch erfgoed¹.

Jaarlijks bezoeken 1,5 – 2 miljoen recreanten het Nationaal Park Veluwezoom. De landgoederen in de landgoederenzone faciliteren deze bezoeken. Recreanten komen binnen hun bezittingen genieten van de prachtige natuur, schitterende gebouwen en bijzondere vergezichten. De bestedingen tijdens hun bezoek zijn, zo is gebleken, belangrijke economische gebiedsdragers. Echter, de bezoeken leveren de landgoederen vrijwel geen inkomsten op, terwijl ze wel veel (onderhoud)kosten maken. Op basis van deze constatering is het logisch de noodzakelijke kwaliteitsimpuls uit algemene middelen te financieren. Een dergelijke ondersteuning van de landgoederen is op eenvoudige wijze vanuit de bijdrage aan de economische gebiedsdragers te verantwoorden.

Landgoederen gemeente Rheden

Vijf landgoederen, te weten Hof te Dieren, Middachten, Rhederoord, Heuven en Beekhuizen, hebben eind 2007 aangegeven aan het Actieprogramma te willen deelnemen. Deze vijf landgoederen vormden de 'kopgroep' bij het realiseren van de kwaliteitsimpuls.

Voor het programma van 2009 zijn twee landgoederen hieraan toegevoegd: Laag Soeren en De Bockhorst. Voor het programma van 2010 is landgoed Soeria aangesloten waarna voor 2011 ook Snippendaal en Avegoor konden worden toegevoegd. De projecten op landgoed Beekhuizen en Soeria van Natuurmonumenten en de projecten op de landgoederen Heuven (deel Natuurmonumenten) en Rhederoord (deel Natuurmonumenten) zijn in het programma van 2011 echter niet meer opgenomen. De door Natuurmonumenten voorgestelde projecten bevinden zich namelijk inmiddels in een plan- en uitvoeringsfase waarvoor (externe) financiering ingezet is.

De gemeente Rheden gaat zich de komende tijd blijvend inzetten om ook de andere landgoederen binnen haar gemeentegrenzen (Daalhuizen / Dordtewijk, Biljoen, Kruishorst, De Valkenberg, Rhederhof, Avegoor, Carolinapark, Bockhorst, Gelderse Toren en Huis Laag Soeren) uit te nodigen om zich bij de kopgroep aan te sluiten.

Projecten

Uit opgave van de kopgroep bleek in 2007 al dat financiering van landschapselementen, tuinen en parken uit eigen middelen niet mogelijk is. Ook subsidiering uit bestaande regelingen lukt meestal niet: de activiteiten vallen qua aard niet onder de SNL of de hoogte van de kosten staat in geen verhouding tot de SNL-subsidiebedragen. Tevens is het vinden van aanvullende subsidiebronnen niet eenvoudig of zelfs onmogelijk. Vandaar dat een groot aantal van de hier gepresenteerde groene projecten al geruime tijd 'in de ijskast' liggen.

Projecten in de groene zone rond 'Historische gebouwen en bouwwerken', kunnen in het algemeen ook aanspraak maken op de BRIM, maar de BRIM stelt hiervoor geen geld beschikbaar. Voor de projecten binnen het thema 'Beken, sprengen, grachten en vijvers' geldt dat waterschappen en polderdistricten vaak financiële middelen ter beschikking stellen. Toch is ook hier cofinanciering in een aantal gevallen gewenst. Dit geldt ook voor gebouwen en BRIM, waar de provincie een deel van de cofinanciering voor haar rekening zou kunnen nemen. De projecten die vallen onder 'Nieuwe ontsluitingen' hebben betrekking op twee specifieke situaties: de aanleg van de tunnelbak in Dieren en het realiseren van parkeergelegenheid op Rhederoord.

Projecten Tuinen en parken

De aanwezigheid van historische tuinen en parken is onmiskenbaar een van de belangrijkste kwaliteiten van de landgoederenzone. Daarnaast vallen ook landschappelijke gebieden met (semi-)permanente historische structuren en landschappelijke elementen onder dit thema. Het uitvoeren van projecten binnen het thema 'Tuinen en parken' moet er toe bijdragen dat de groene cultuurhistorisch landschapstructuren in de vorm van tuin- en parkinrichting en de belangrijke historische landschappelijke structuren binnen de landgoederenzone worden hersteld en beschermd.

Projecten Landschapselementen

Bij de projecten rond het thema 'Landschapselementen' is het beheer en behoud van historische elementen, zoals houtwallen, lanen en kerkpaden, aan de orde. Het zijn elementen die meestal in de meer bosrijke delen van de landgoederenzone zijn gesitueerd. Het doel van de projecten is het herkenbaar maken en op peil houden van de visuele kwaliteiten van deze cultuurhistorisch belangrijke onderdelen van de landgoederen.

In de komende jaren zal er binnen het thema plaats komen voor een accent op 'kralensnoeren' waarin projecten worden opgenomen die met name de verweving van de landgoederenzone versterken, zoals lanen en inrichtingspatronen.

Projecten Historische gebouwen en bouwwerken

Projecten gericht op herstel van historische gebouwen en bouwwerken vallen onder dit thema. Het gaat daarbij vaak om het herstel van de kern van de landgoederen. Uit de studie van Pikkemaat blijkt dat de monumentale gebouwen een belangrijke rol vervullen in de cultuurhistorische identiteitsdragers van de gemeente Rheden. De status wordt daarbij bepaald door de staat van het onderhoud van het hoofdgebouw, de bijgebouwen en de directe omgeving. Maar ook aanzichtborders, toegangswegen, tuinen en begrenzendende muren spelen een belangrijke rol. Projecten binnen dit thema raken aan de

oorsprong van de buitenplaats en daarom direct aan het landgoed zelf.

Projecten die vallen onder dit thema moeten er toe bijdragen dat het niveau van onderhoud van de bouwwerken binnen de Veluwezoom op een hoog niveau komt. Vaak gaan de projecten over het wegwerken van achterstallig onderhoud.

Projecten Beken, sprengen, grachten en vijvers

Water is een belangrijke verbindende factor binnen de Veluwezoom. De eroderende werking van het water van de IJssel op de stuwwal ligt aan de basis van het huidige landschap: dwars op de zonering heeft water dalen en geulen gemaakt. De hydrologie van de Veluwezoom verbindt de stuwwal met het rivierdal via beken, kwelwater en sprengen. Dit oppervlakte- en kwelwater voorziet vijvers en grachten in de lage delen van de overgangszone en in het rivierdal permanent van water. Water zorgt hierdoor voor een belangrijke natuurlijke verweving. Projecten binnen het thema 'Beken, sprengen, grachten en vijvers' richten zich op de instandhouding van belangrijke natuurlijke en antropogene waterelementen.

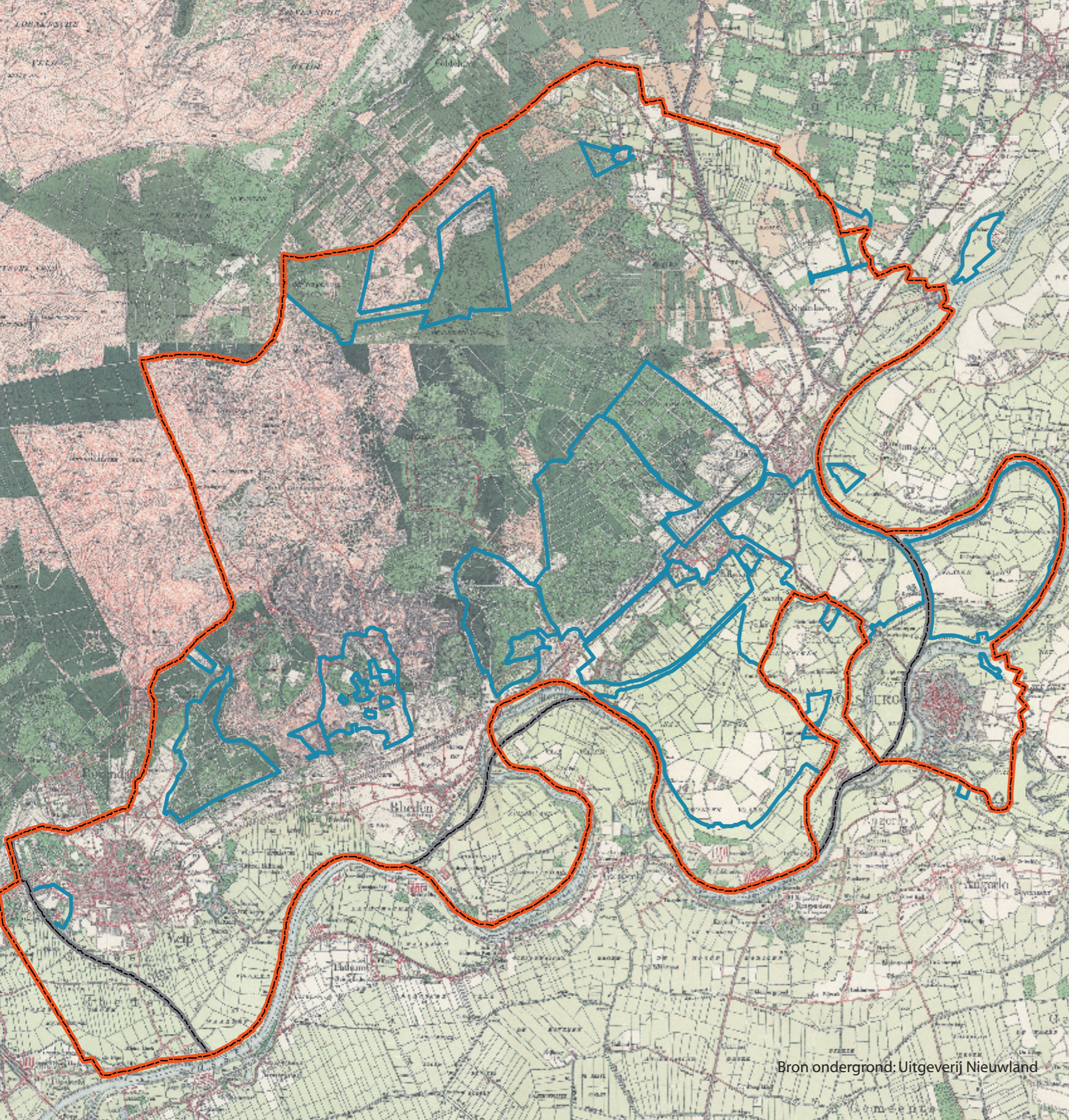
Nieuwe ontsluiting

Herinrichting of herbestemming vraagt soms om additionele voorzieningen. Zo wil landgoed Rhederoord de economische draagkracht van het bezit vergroten door de aanleg van een nieuwe (verdiepte) parkeerplaats in combinatie met de renovatie en herinrichting van het Petzoldpark. Landgoed Hof te Dieren wil de grote impact van het inrichtingsplan Hart van Dieren minimaliseren door de aanleg van een overspannende wandelbrug. Doel is de fysieke opdeling van het landgoed (letterlijk) te overbruggen.





Kaartenbijlage





Gemeente Rheden anno 1906

 Gemeente grenzen anno 1906

 Gemeente grenzen anno 2012

 Oppervlakte landgoederen anno 2012

Landgoederenprogramma 2012

Landgoederen binnen Programma 2012

1. Landgoed Beekhuizen Natuurmonumenten
2. Landgoed Heuven, Stichting Wurfbaïn's Hof
- 3a. Landgoed Heuven Natuurmonumenten
- 3b. Landgoed Heuven, Overige eigenaren
4. Landgoed Rhederoord
5. Landgoed Rhederoord Natuurmonumenten
6. Landgoed Middachten
7. Landgoed Hof te Dieren
8. Landgoed De Bockhorst
9. Landgoed Laag Soeren
10. Landgoed Soeria Natuurmonumenten
11. Landgoed Snippendael
12. Landgoed Avegoor
13. Larenstein

Enkele niet deelnemende landgoederen

- I. Daalhuizen / Dorthwijk
- II. Biljoen / Beekhuizen
- III. De Kruishorst
- IV. De Valkenberg
- V. Rhederhof
- VI. Carolinapark
- VII. De Geldersche Toren
- IIX. Hofstetten
- IX. Huis Laag Soeren

Een volledig overzicht van de niet deelnemende landgoederen en hun ligging kunt u vinden op www.nieuwgeldersarcadie.nl

Gemeentegrens Rheden



Beeldimpressie landgoederen



Lange bewoningsgeschiedenis



Lanen en kerkpaden





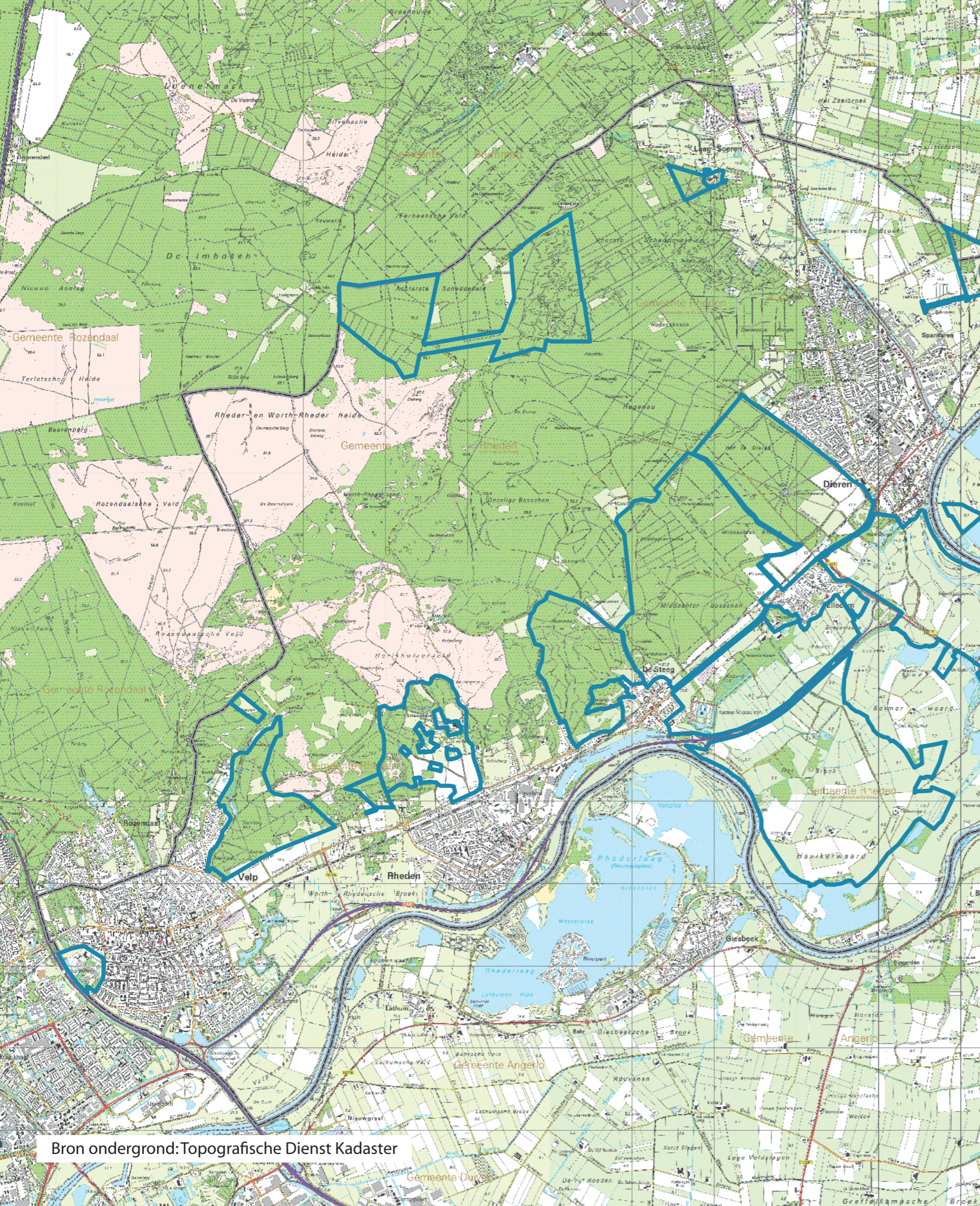
Vergezichten



Geologie, geomorfologie en bodem

Bron ondergrond: Topografische Dienst Kadaster

-  Landgoederen binnen programma 2012
-  Gemeentegrens anno 2012



Bron ondergrond: Topografische Dienst Kadaster



Landgoedbos



Sprengbeken en waterpartijen



Landhuizen en gebouwen



Historische parken



Historische tuinen



**BUITING
ADVIES**
NATUUR LANDSCHAP